

фото Петра Антоненка

Чиє ти будеш, рідне поле?

ІВАН ТОМИЧ: «ПРОДАТИ ЗЕМЛЮ... І УКРАЇНУ?»

Земельне "Євро-2012" може настати в Україні значно раніше, ніж рекламаний чемпіонат континенту з футболу. Вже 1 січня 2012 року в державі завершується мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення. Якщо парламент не продовжить дію цієї заборони, нас чекає не просто величезне економічне, а й політичне, соціальне потрясіння під назвою — "вільний ринок землі". Те, що є цілком нормальним для більшості розвинутих демократичних країн, для нас чомусь поки що є неприйнятним. Чому? Тому що ми якісь особливі? Що перехід від тоталітарного до демократичного суспільства у нас вилився у надто вже затягну стадію "дикого капіталізму"? Що замість нормальної приватизації ми збагатили світ поняттям "прихватація"? Мабуть, усього по троху. Але справді, маючи вже перед очима приклад цієї "приватизації", бачачи не просто недосконалість нашого законодавства в економіці, а й навмисне його спотворення на догоду олігархократії, доводиться сто разів подумати, перш ніж переходити до вільного продажу землі. Тим паче, це не просто економічне питання, якщо все це перетвориться на остаточну руйнацію українського села, основи й коліски нації.

Тим часом, нинішня влада поспішає. Яскрава паралель — похاپливе протягування пенсійної реформи, проти якої і фахівці, і переважна більшість населення, а вона ж стосується десятків мільйонів громадян. У чому ж ризики похاپливого введення ринку землі?

Наш співрозмовник — людина більш ніж компетентна. Іван ТОМИЧ понад десятиліття очолював фермерський рух України, будучи керівником Асоціації Фермерів і приватних землевласників, нині він почесний президент цієї організації. А ще — голова Всеукраїнського союзу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Депутат Верховної Ради четвертого скликання, був головою профільного аграрного комітету парламенту, чимало попрацював на законодавчому полі.

— Іване Федоровичу, ситуація з впровадженням вільного продажу землі в Україні справді така тривожна? І в чому саме ризики?

— Питання продажу землі вирішальне не тільки для українського селянина, а й для долі України. 1 січня 2012 року — це той термін, який нинішня влада визначила як початок ринку землі в Україні. Для цього залишилося ухвалити лише два закони: про земельний кадастр (уже ухвалено в першому читанні) та про ринок землі. Ухвалити ці закони можуть вже восени, а продаж землі може розпочатися із січня.

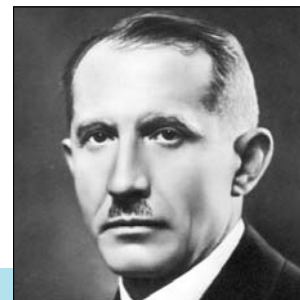
Це історичний виклик усій українській нації, всьому суспільству, бо якими є сьогоднішні соціально-економічні обставини? Немає потенційного покупця землі в сільській місцевості: ні фермери, ні керівники сільгоспідприємств, ні селянин — власник особистого земельного паю, не мають коштів для купівлі земель, необхідних для аграрного виробництва. В селі величезний дефіцит коштів, навіть перед жнивими, зокрема й на пальне, вартість якого значно зросла, на добрива, які не тільки подорожчали, а й стали дефіцитом, на запчастини.

У нас дуже небезпечна ситуація з деякими продуктами харчування. Досить згадати нинішні продовольчі кризи, які змінюють одна одну, — чи це стосується круп'яних культур, чи цукру, чи хліба. За цих обставин ринок землі серйозно підірве виробництво сільгосппродукції, особливо трудомістких культур. Ми маємо в селах високий рівень безгрошів'я, безробіття, вплив молодих кадрів.

— У нас земельна реформа триває вже друге десятиліття. Пройшла, так би мовити, деколективізація, селянам повернули відібрану у 30-х роках землю і майно. Проведено розпаювання землі, завершується її

Закінчення на стор. 2

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ — ДЕРЖАВНИК

3

ГОСТРИМ ПЕРОМ

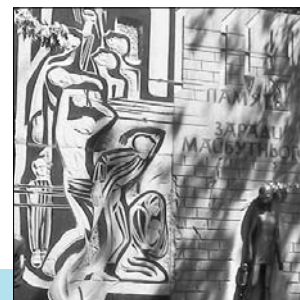
4-5

НЕ ПОКИДАЙ ВІТЧИЗНИ!

6

ЖЕРТВИ ЧИ ПЕРЕМОЖЦІ?

8-9

ТЕАТР "ЧОВЕН" І ЙОГО АКТОРИ

13

“Давно пора перековувати мечі на рала, якщо ми захищаємо життя, а не славімо смерть!”

Закінчення. Початок на стор. 1

приватизація. Тепер вони можуть здавати землю в оренду сільгоспвідприємствам. Але кому реально нині належить земля, навіть ще до впровадження вільного ринку?

— Уже сьогодні 11 мільйонів гектарів землі сконцентровані в руках кількох десятків олігархічних компаній, агрохолдингів. І ці мільйони гектарів можуть дуже швидко опинитися в чужих, не українських, руках. Сьогодні більше 7 мільйонів гектарів наших родючих земель без відома їхніх первинних власників, через корпоративні права перейшли до рук земельних ділків. Понад 15 мільйонів гектарів земельних паїв шляхом договірних зобов’язань стали практично безперспективними щодо повернення їх власникам: такі умови склалися між орендарями й орендодавцями.

Усім відомо, яка в нас судова влада, який рівень корупції, а саме ці фактори становлять основну небезпеку при впровадженні ринку землі. Україна протягом кількох років може втратити будь-яку перспективу щодо збереження сільської місцевості, — нам загрожує знищення села.

При впровадженні ринку землі можна очікувати різкого (у два-три рази) збільшення безробіття в селах уже 2012 року, а протягом наступних кількох років може залишитися лише 250—300 тисяч робочих місць. І це при тому, що в сільській місцевості мешкає близько шести мільйонів працездатного населення.

— *Варто сказати й про міжнародний аспект у період світової продовольчої кризи.*

— Удар по селу стане глобальним щодо потенційних можливостей України у збільшенні постачання продуктів харчування на світові ринки. І загалом це буде виклик українському вибору в світі.

Нас, представників селянських громадських організацій, фермерства підтримують не лише ті, хто безпосередньо працює на землі. Нас підтримують сільська інтелігенція, всі мислячі люди, патріоти, які вболівають за долю українського села.

— *Але ж ми, покінчивши з так званою соціалістичною економікою, задекларували перехід до ринкової, що передбачає і ринок землі.*

— Ми не проголошуємо примітивного гасла “Ні — ринку землі!”. Це було б недалекоглядно. Але ми пропонуємо цілий пакет пропозицій, насамперед законодавчих, для цивілізованого переходу до ринку землі. Ми виходимо з цими пропозиціями у вищі ешелони влади. Дуже шкода, що свого часу не вдалося ухвалити всі закони, необхідні для переходу до ринку землі. Коли я був депутатом парламенту четвертого скликання, то ініціював ухвалення 12 таких законів і вони були проголосовані. Але це лише частина необхідного. Так, і досі немає закону про Державний Земельний іпотечний банк. А як тоді говорити про

ІВАН ТОМИЧ: «ПРОДАТИ ЗЕМЛЮ... І УКРАЇНУ?»

нормальне кредитування села? Хіба нині це кредитування — при двадцяти і більше відсотках на рік, за таких умов застави під кредити, такої процедури їх оформлення? А саме Земельний банк міг би стати дієвим інструментом кредитування, що засвідчує досвід Польщі, Чехії.

Ще одна суттєва прогалина в нашому законодавстві — відсутність земельного кадастру, тобто реальної оцінки кожного клаптика землі. А все тому, що ті, хто зміг, скупили землю незаконно, за безцінь. І йдеться не тільки про землі сільськогосподарського призначення. Наприклад, у 70-кілометровій зоні довкола Києва вбудована “кількаповерхова” система власності на певні земельні ділянки.

— *Спробуй розібратися, кому насправді належать ті чи інші ліси шматки...*

— Добитися прозорості тут дуже важко. Ніхто не хоче відкривати карти, зокрема й депутати парламенту, які не бажають приймати земельний кадастр.

Так само не поспішають ухвалювати цілу низку економічних законів, дотичних до ринку землі. Зокрема про ринок зерна, ринок тваринницької продукції, при тому, що тваринництво в нас майже знищене, якщо говорити про реальне забезпечення країни власним продовольством. Такі закони просто необхідні, щоб захистити українського селянина, якого зараз просто обкрадають за рахунок цінової політики. Такого ще ніколи не було, щоб літр молока купували у селянина по 1 гривні 80 копійок, а літр дизельного пального для села коштував 10 гривень. Такого дивного “паритету” цілком не пригадати за всі 20 років незалежності.

Довго можна говорити і про численні соціальні проблеми нашого села, починаючи з відсутності нормальних доріг і закінчуючи закриттям фельдшерсько-акушерських пунктів.

— *Іноді складається враження, що якраз наша гордість, наше найбільше багатство — земля — це щось таке нічне, “безгоспне”.*

— Щоб розібратися нарешті з нашим основним багатством, необхідно ухвалити простий закон — про інвентаризацію землі та надр. Чому також надр? Не секрет, що дехто в нас має не просто земельну ділянку, а свердловину на ній з корисними копалинами. І хоч би які були зміни у владі, з однієї такої свердловини можна отримати більше доходу, ніж держава виділяє на рік на підтримку всіх фермерів країни!

— *Прихильники негайного впровадження ринку землі посилаються на колишні соціалістичні країни (Чехію, Болгарію, врешті й Росію), де такий ринок уже запровадили.*

— І зіткнулися з численними проблемами. Але треба зазначити: Україна — не Росія і не Болгарія чи Чехія. Це особлива країна. У нас зосереджена чверть світових запасів чорнозему. І тому давно вже йде битва світового капіталу за українську землю. У XVI—XVII століттях і пізніше це були воєнні навали, в Другу світову війну окупанти просто вивозили наші чорноземні вагонами. Сьогодні битва йде через фінансові ресурси. І не один десяток країн світу веде планомерну політику із купівлі українських чорноземів. Особливо враховуючи серйозні проблеми в світі з продовольством у наступні десятиліття. Тож ідуть відверті спроби руйнування українського аграрного сектора. І, на превеликий жаль, дії нашої державної влади сприяють цим потугам.

— *Цікаво почути і її аргументи. Ну, хоча б ось така конкретна проблема — безробіття в селі. Ви наводите урядові цифри розрахунки: при подальшому розвої олігархічних агрохолдингів БІЛЬШІСТЬ працюючих селян залишаться без роботи. А це ще кілька мільйонів безробітних, яких і так вистачає. Що Вам на це відповідає прем’єр чи той же віце-прем’єр Тігішко? Чи селян працевлаштують, переселять у міста?*

— Ніхто нічого не відповідає! Ми для того й зібрали селянське віче, щоб влада хоч трохи нас почула. На жаль, не почує... І взагалі за останні десятиліття жодна влада, починаючи якісь реформи, не пропрахувала, що ж буде завтра? Принцип такий: давайте втягнемося, а там побачимо. І ще один принцип: як би обдурити суспільство і запустити дериван землі, і загалом народного добра. А там — хоч трава не росте.

— *Ваші опоненти можуть сказати: коли нашу землю скуплять зарубіжні монополії, нехай і на підставних осіб, то хіба її не рестануть обробляти? Хіба вона втратить свою родючість?*

— Непоодинокі приклади, коли землю скуповують і просто “консервують”, зовсім не обробляючи. Ті покупці добре розуміють: якщо він сьогодні купив 10 тисяч гектарів по стільки-то доларів за гектар, то через кілька років цей земельний ресурс коштуватиме втричі більше.

— *Суттєве заперечення проти ринку землі — агрохолдинги не платять податків на місцях, у сільській місцевості. То можна законодавчо передбачити, щоб вони реєстрували свої компанії не десь на Кіпрі чи в Кисві, а там, у глибини, де й знаходиться ця земля?*

— То давайте це зробимо, перш ніж продавати землю. Але поки що в законодавстві цього нема. Треба, щоб оренда земельних

паїв реєструвалася в сільській раді і сплата податків за оренду йшла в місцевий бюджет. Це дуже просто врегулюється. Та поки що податки платять за місцем юридичної реєстрації особи чи підприємства, і там, в селі, податків ніхто не платить. Агрохолдинг має в користуванні 300—400 тисяч гектарів землі по всій території України, і ніхто не знає, де він платить податки за цю землю. А простий фермер чи сільгоспвиріствителю платять усі соціальні навантаження села.

— *Є ще проблема екологічна. Йдеться про збереження землі, про наш завтрашній день. Що нині сіють і вирощують ці агрохолдинги? Чи не працюють, аби лише знімати “вершки”, виснажуючи при цьому землю?*

— Їхня суть — це бізнес, зорієнтований на світовий ринок. Вони працюють тільки з трьома культурами: зерно, соняшник і ріпак.

— *Культури так званого швидкого прибутку, але виснажливі для землі.*

— А їх не цікавить виробництво продовольства для 46 мільйонів мешканців України, не цікавить екологія, збереження родючості землі. Їх цікавить отримання найвищих прибутків сьогодні.

— *Отже, потрібне ухвалення низки законів, що напрямують спосіб землі, загалом села, а вже потім перехід до ринку землі.*

— Так, треба ухвалити ці закони, впровадити їх у дію, нехай запрацюють. І коли ми справді побачимо, що розвивається аграрний сектор, формуються господар, який потенційно може бути власником землі, є механізми, за рахунок яких він може забезпечити господарювання на землі, коли будуть враховані соціальні фактори життя села, лише тоді можемо переходити до ринку землі.

Іван Томич озвучив позицію мільйонів селян, усіх, кому не байдужа доля нашого українського села. Чи дослухається влада? Саме задля цього позаминулої суботи було скликане Всеукраїнське селянське віче, про яке згадував І. Томич. Його зібрали Асоціація фермерів і приватних земельвласників України, Селянська партія, десятки інших політичних і громадських організацій, причетних до життя села. Тисячі селян зі всієї України зібралися у столиці, в Національному виставковому центрі. Багато хто проводить паралель з осіннім Податковим Майданом підприємців країни. Що ж, це ще одна хвиля протесту проти непродуктивних дій влади. Чи почує вона селян, які озвучили на віче проблеми, порушені в нашій публікації? Важко сказати, адже при владі ті, хто ще до впровадження ринку землі скуповував і скуповує її під свої мастьки і для своїх холдингів.

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

● ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

Ірина МОЛЧАНОВА,
член ВУТ “Просвіта”

Читаєш про план зведення пам’ятника до 100-річчя початку Першої світової війни і хапашеш за голову. Кому й чому ми повинні встановлювати споруду на привокзальній площі — на самому в’їзді до Маріуполя? Війні, яку на початку ХХ століття розв’язали кілька європейських імперій і яку з приголомшливою поразкою прогнала Росія, коли до її складу входила Україна? Людському горю і тим жертвам, що принесла з собою ця ганебна війна за переділ світу? Пролетарським революціям, які почалися по всій Європі наприкінці війни 1914—1918 років і принесли ще більше страждань людям?

Тільки зовсім безграмотні люди, які, мабуть, у школі були двічниками, не знають про такі “славні” наслідки Першої світової. Про ці далекі події мені відомо не лише з підручників історії, а й зі спогадів у власній родині. Мій дід Яків Петраш був солдатом на тій війні. Як же во-

ЗВОДИМО ПАМ’ЯТНИКИ ЛЮДСЬКОМУ ГОРЮ?

ювалося Якову Петрашу? Так, як і тисячам солдатів Російської імперії. Вже після перших сутичок із німцями він потрапив у німецький полон і вимушений був працювати на якомусь будівництві в суцільному болоті, по коліна у воді. Полонених майже не годували, і вони вмирали десятками кожен день. Передчуваючи близьку смерть, мій дід із двома друзями влаштували втечу. Родич розповідав, що перед втечею йому насилася Божа Матір, яка простягла до нього руку й перехрестила. Треба зазначити, що моя бабуся — дружина Якова — була дуже набожною. Навіть за радянських часів вона кожного дня йшла через все місто, щоб помолитися в єдиній церкві. Певно, її молитва врятувала коханого. Під час втечі з концтабору обох друзів Якова було заколото багнетами, і лише мій дідусь дивом врятувався. Перетнув фронт і дістався російських військових укріплень. Тут уже його ввіймали свої й поставили до стінки як німецького шпигуна... Не було б на світі ні моєї матусі, ні мене, коли б, знов за ди-

вовижним збігом обставин, його особисто не впізнав і не врятував від розстрілу полковник Петраш — наш далекий родич.

То скажіть: яке свято я — онучка солдата — маю відзначати встановленням пам’ятника Першій світової війні з двоголовим орлом на чолі? Тому, що мого діда силоміць відірвали від сім’ї на догоду Російській імперії й ледве не вбили? Це ганьба, моральна деградація — встановлення пам’ятників людському горю. Не випадково такого безглуздя нема не лише на Донеччині, а й, мабуть, у цілій Україні. Якщо і зводити пам’ятний знак, то не для заохочення початку нових війн під крилами зухвалих орлів, а траурну стелу на честь невинно загублених у Першій, не українській, чужинській війні. Це моральний бій проблеми.

Є й суто прагматичний. Як повідомила газета “Іллічівець” (2.06.2011, с. 2), “Фінансування робіт передбачається за рахунок видатків міського бюджету”. Тобто, кожного маріупольця, зокрема й мене, мої дітей і внуки. Мені не зрозуміло,

чому забаганки Харлампія Хавалиця здійснюють не власним коштом, на території своєї садиби чи коштом активістів Сартани, а за гроші усіх мешканців Маріуполя? Я, наприклад, як свідомо українка разом із міською “Просвітою” неодноразово висловлювала побажання назвати одну з вулиць міста іменем В’ячеслава Чорновола, який працював у Маріуполі, але нас, просвітян, ніхто не чує. Навіть не дають дозволу повісити вже готову меморіальну дошку на честь маріупольського краєзнавця, українського письменника Миколи Фененка. А ось побажання пана Хавалиця із задоволенням підтримала міська рада. У чому секрет?

Можливо, в Маріупольській раді просто грошей подіти нема куди, так добре у нас йдуть справи? Та де там! Місто потопає у смітті, у самому центрі немає чим дихати через дим заводів, і ганебна холера прославила нас на всю Європу. А діточки Маріуполя? Малюкам навіть не роблять планових щеплень від загрозливих хвороб, бо на те в бюджеті нема гро-

шей! Про це написано в тому ж числі “Іллічівця” (2.06.2011, с. 5), зате на пам’ятники — є! Який жахливий рівень смертності у нашому приморському “раї” — відомо кожному. Кладовище в Старому Криму за площею перше в Європі, а незабаром посяде “почесне місце” — перше у світі! Знай наших... покійників! Проте ніколи в Маріуполі не виплачували екологічні, — бо нема грошей. А для пам’ятника на честь програної війни — є! Кожний п’ятий літній маріуполець кульгавий. Від важкої праці в металургії та поганій екології пенсіонери страждають на ревматизм, хвороби суглобів і хребта, однак у місті немає жодного ревматолога — на нього не вистачає грошей. Зате на пам’ятники війнам — є! У місті нестерпні умови життя. Не витримують діточки шаленої суміші з диму, холери та бруду. Тому життєвою потребою Маріуполя є підтримка малюків — медична, харчова, оздоровлення в екологічно чистих місцевостях, а не встановлення гранітних обелісків чужинським орлам.

Давно пора перековувати мечі на рала, якщо ми захищаємо життя, а не славімо смерть!

Євген КОНОВАЛЕЦЬ: «МИ ПОКИ ЩО ОКРЕСЛИЛИ НАШІ ЗАВДАННЯ...»

Богдан ЧЕРВАК

У червні цього року виповнюється 120 років від дня народження одного з лідерів Української Народної Республіки, засновника Організації Українських Націоналістів полковника Євгена Коновальця.

Що для нації означає це ім'я?

Передусім треба наголосити, що Євген Коновалець з'явився на суспільно-політичних об'єктах тоді, коли наш народ складав не прості іспити перед історією. Сьогодні без перебільшення можна стверджувати, що саме Є. Коновалець був одним із небагатьох національних лідерів, діяльність яких дозволяє сказати: на зорі минулого сторіччя ми заклали основи державності, яку сьогодні відстоюємо й утверджуємо.

Розповідь про Є. Коновальця прийнято починати з доби УНР. Справді, важко уявити молодшу країну без легендарного командира Корпусу Січових Стрільців, який всупереч керманічам-паціфістам, що опинилися у тодішньому провіді, зумів створити боєздатну армію, яка тривалий час захищала УНР від зовнішніх ворогів і «п'ятої колони».

Однак свою місію полковник Є. Коновалець виконав після краху УНР. На відміну від більшості тогочасних політиків, які добровільно пішли на службу до окупантів, або ж піддалися апатії й зневірі, він знову зумів підняти стяг національно-визвольної боротьби. Хтозна, що б сталося, коли б не було Є. Коновальця. Розшматована чотирма агресорами українська земля, народ якої, здавалося, втратив історичну перспективу, мала всі шанси опинитися у глухому цивілізаційному куті. Тут варто наголосити, що Є. Коновалець не просто був одним із тих, хто зберіг віру в національну ідею, а й зумів організувати збройний опір силам, які вважали, що здолати їх вже неможливо. Українська Військова Організація, яку створив і очолив Коновалець, показала Європі й світові: українська нація з зброєю в руках продовжує боронити свою гідність.

Очевидно, найбільшим успіхом Є. Коновальця стала Організація Українських Націоналістів, феномен якої намагається збагнути сучасне покоління націоналістів. Але далекого 1929 року його почав творити Є. Коновалець.

Він першим зрозумів, що здобути українську державність неможливо без двох вирішальних чинників: ідеології і сильної організації. Так, на арені суспільно-політичного життя з'явився модерний український націоналізм та ОУН як його втілення. Він не просто став на чолі ОУН, а очолив цілий етап Визвольних Змагань, які можна порівняти хіба що із рухом Богдана Хмельницького та Івана Мазепи. При цьому ще ніколи в історії України не було такого масового ідейно-політичного руху, який би мав чітку мету й володів необхідними методами для її реалізації.

Уже 1929 року сталося те, у що мало хто вірив. ОУН примусила Європу вкотре згадати про Україну та на весь світ заявила про законне право українців жити у своїй державі. Натомість вороги України усвідомили, що на все приходять час розплати. Зрозуміло, це було нелегко зробити і вимагало великих жертв. Але тільки так нація знову могла відчувати, що її доля в руках самих українців, а мрія про самостійну державу — вже не ілюзія. Без Є. Коновальця цього б ніколи не сталося.

1938 року проти Євгена Коновальця було здійснено терористичний акт, внаслідок якого лідер ОУН загинув. Уже тепер, оцінюючи трагічну загибель полковника, можна з упевненістю констатувати, що спецоперація НКВД була акцією відчаю, якою більшовицька Росія намагалася зупинити переможну ходу ОУН і українського націоналізму.

Цікаво, що, розслідуючи цей зухвалий злочин, місцева поліція в кімнаті готелю “Сантраль”, де зупинився Є. Коновалець, знайшла хрест, який полковник мимовільно залишив на столі. Очевидно, цей факт свідчить, що лідер націоналістів був глибоко віруючим християнином, а традиційний для християн символ завжди брав із собою у подорож.

Із розповідей його близьких знайомих цей хрест Євген Коновалець одержав від своєї матері, коли від'їжджав на фронт Першої світової війни. Відтак більше ніколи з ним не розлучався.

Мало хто знає, що реліквія Є. Коновальця збереглася донині. Після смерті першого Голови ОУН хрест зберігав його наступник, полковник Андрій Мельник. Відтак кожен новий Голова ОУН передавав реліквію своєю

му наступнику. Сьогодні хрест Є. Коновальця зберігає Голова ОУН Микола Плав'юк.

Чому виникла потреба розповісти цю історію? На тлі антинаціоналістичної істерії, що здійснювалася довкола інших визначних діячів українського національно-визвольного руху, зокрема Степана Бандери і Романа Шухевича, ця розповідь добре ілюструє образ справжнього лідера нації, який, усвідомлюючи необхідність збройної боротьби з ворогами України, водночас глибоко переживав за неминучі людські жертви, а тому відчував постійну потребу перебувати з Богом.

Зберігся характерний лист, адресований генеральному прокурору Швейцарії, в якому Є. Коновалець роз'яснював представникові місцевої влади про сутність національно-визвольної боротьби українців і свою місію у ній: “...Беручи під увагу цю мою роллю під час визвольних змагань, а далі дійсне положення українців під теперішній момент, я не заперечую, що в цій затяжній боротьбі, зокрема молоде покоління, виховане на традиціях тих визвольних змагань, хоче в моїй особі бачити символ дальших українських визвольних змагань, яких кінцева ціль — створення української держави. Саме те намагання українського загалу, зокрема української молоді, бачити в мені той видимий символ безперервності змагань українців до самостійності і є причиною тих атак і ненависти до мене як з боку поляків, так і більшовиків. Тим теж треба пояснити, що як одні, так і другі намагаються мене в першу чергу морально нищити і робити мені всякі можливі труднощі, зокрема, представляючи мене, як провідника наскрізь терористичної організації. Утруднювати мені перебування в будь-якій країні. З уваги на це я мушу дати пояснення, що український визвольний рух в основі не терористичний. Його завдання — в першу чергу підготувати український загал до того, щоб у випадку якихось міжнародних комплікацій українська нація була зріла до тих подій та щоб при розвої тих подій вона була підготована до створення своєї власної держави...”

До цих слів полковника годі щось додати.

Після смерті Коновальця ОУН не припинила своєї діяльності. Більше того, вже 1939 року її зусиллями була відроджена державність Карпатської України, бойові

загони якої першими вступили у смертельний бій із німецьким нацизмом.

У цей ювілейний рік, вшановуючи пам'ять Є. Коновальця, важливо збагнути уроки полковника. Головний із них: ніхто і ніщо не може стати на заваді українцям відстоювати державність своєї нації. Життя Євгена Коновальця — яскравий приклад. Без сумніву, йому було набагато важче вести боротьбу, аніж його нинішнім послідовникам. Але він виконав свій обов'язок із честю. Тепер слово за нами.

Незалежно від того, де і коли будемо цього року відзначати 120-у річницю від дня народження полковника Євгена Коновальця, нехай на чільному місці буде його дороговказ, а саме слова, які він промовив, закриваючи роботу Конгресу Українських Націоналістів, на якому постала ОУН: “...Сьогодні ми поки що окреслили наші завдання і прийняли добровільні зобов'язання. Але це не осяг. Бо ж мусимо собі ще раз виразно усвідомити і величину цього нашого зобов'язання: мобілізуємось і спіраємось на широкі народні маси, мусимо, ведучи їх, боротися і довести до відновлення Самостійної Соборної Української Національної Держави на всіх просторах життя українського народу”.

На Хрещатику, навпроти Печерського районного суду...

Микола ЦИМБАЛЮК

За чотири дні до Дня Конституції (Основного закону) України, 24 червня, в сумнозвісному Печерському районному суді столиці розпочалося чергове судилище. На лаві підсудних Юлія Тимошенко, експрем'єр, лідер ВО “Батьківщина”. Генеральна прокуратура висунула їй звинувачення щодо “газових домовленостей” дворічної давності між НАК “Нафтогаз України” та російським ВАТ “Газпром”.

Веде справу суддя Родіон Кіреєв, звинувачення підтримує прокурор Юлія Фролова.

Із перших хвилин суддя запропонував обговорити питання фото- й відеозйомки під час засідання. Прокурор одразу зажадала заборони, мовляв, це заважатиме допиту свідків. На що Юлія Тимошенко нагадала слова Януковича в ПАРЄ, де він запевняв європейську спільноту, що ця справа розглядатиметься відкрито. Та й сам Генпрокурор Віктор Пшонка те ж саме обіцяв. Суд

СУДИЛИЩЕ: АКТ 1

зважив на думку головних очільників держави.

Крім того Тимошенко неодноразово говорила і повторила й цього разу, що вона за справедливий суд, а таким він може бути лише за участі присяжних. Але нещодавно регіонали вкупі з комуністами й литвинівцями у Верховній Раді скасували норму закону, що давала можливість провадити судові процеси за участі народних засідателів.

24 червня підтримати Юлію Тимошенко зібралося кілька тисяч її прихильників. Вони ще вдосвіта позаямали позиції біля суду в центрі Києва — по обидва боки вулиці Хрещатик, на Богдана Хмельницького. Приїхали представники з багатьох областей України. Чимало було й зі Сходу — Донбасу, Луганщини, Слобожанщини. Підтримка могла бути значно численнішою, якби не контрзаходи влади. Скажімо, лідер Львівської організації ВО “Батьківщина” Роман Ілік заявив, що їм відмовили всі місцеві автоперевізники. Дехто із них пояснив просто: нас попередили, ми не хочемо мати проблем із владою. Така ж ситуація і в Закарпатті. Там, як розповідали учасники мітингу на підтримку Тимошенко, попередили водіїв і власників автобусів, що в разі виїзду до Києва в них відбиратимуть ліцензії на пасажироперевезення. Тому добиралися до Києва на потягах, власними автівками тощо.

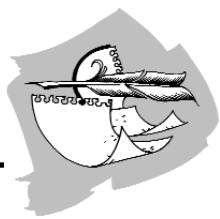
На Хрещатику, на сходах, що через вулицю, навпроти суду, тривав безперервний

Донька Юлії Тимошенко Євгенія з чоловіком Шоном Карром

мітинг. Промовці, один за одним, висловлювали своє ставлення до судилища і всього того, що відбувається в країні. І все це під мовчазними поглядами насуплених облич “беркутівців”, що стіною стояли по обидва боки Хрещатика й біля суду.

Заявити свою солідарність і підтримку прийшли також народні депутати, чоловік Юлії Володимирівни Олександр, донька Євгенія з чоловіком Шоном Карром і просто кияни.

“Усі ці фільми, в яких українець — жадібний зрадник, боягуз, запроданець, направлені на те, щоб не випустити нас з отого волячого стану приниження”.

Василь ТРУБАЙ

“У приниженні не можна жити і перемогати. Я думаю, що український народ досі не переміг, бо переживає велике історичне приниження. Всяка наволоч його принижує, а він десь загубив у собі відпорність. Йому кажуть, що він меншовартісний — він звик”.

Із виступу Ліни Костенко на презентації книги “Берестечко” в Українському Домі 2010 року

Прочитавши Ліну Костенко, хочу запропонувати українському народу, який ще й досі переживає велике приниження, таке ось кіно. Про футбол. Якраз до 2012 року можна зняти. А щоб українцям фільм був ріднішим і ближчим, то за тло стрічки візьmemo знаменитий матч київського “Динамо” проти німецької команди під час фашистської окупації Києва 1942 року. Пам’ятаєте ту легенду, коли нібито “Динамо” виграло у німців і буцімто за це всі гравці були розстріляні? Красива легенда! Отож на цьому тлі будуватимемо сюжетні лінії нашого кіно, яке назовемо “Матч смерті”.

Головним героєм нехай буде воротар і капітан київського “Динамо”. Дамо йому прізвище — Раневіч, Коля.

У Раневіча нехай буде молодший брат Степан. Відповідно теж Раневіч. Він буде одним із організаторів київського підпілля. Розноситиме антифашистські листівки і плакати.

А ще з позитивних героїв нехай буде сім’я Свірскіх: Александр Рувімовіч, його дружина Руфіна Львовна, син Міша Свірскій та донька Софочка.

Прізвища у всіх позитивних героїв, як бачимо, не українські, але нічого, так задумано.

Ще до них додамо красиву жінку Анну. Вона, у ході розповіді, покине свого чоловіка українця Георгія Швидка, негативного героя, теж футболіста, і покохає Колю Раневіча. Що зробіш — любов зла...

Тепер перейдемо до негативних героїв. Окрім Швидка, якого ми вже згадали, ще одним негативним буде такий собі круглолиций, тлустий типовий хохла, якого ми змусимо на початку війни тягти додому металеву сітку від ліжка, накривати її п’ятьма матрацами, щоб під ним пересидіти бомбардування. А ще він у нас збиратиме по вулицях німецькі листівки, зриватиме плакати і зноситиме те все додому, бо то дуже хороший папір для підтирання гузна. Ім’я цьому герою дамо просте і до болю знайоме українцям... назвемо його Тарасом Григоровичем.

Ще одним негативним героєм у нас буде бургомістр Києва, законно обраний на зборах міського проводу ОУН. Прізвище без натяків — Баразій. Він у виштитій сорочці зустрічатиме біля ЦУМу німців, які заходять до Києва. На фасаді будівлі майоритимуть жовто-блакитні прапори.

Разом із ним фашистів стрічатимуть ще багато киян, серед яких дві дівчини у національному українському одязі, які мають піднести окупантам хліб-сіль. Але вони забудуть його на вишитому рушнику в загальному туалеті. Ну, приспічило дівчатам і забули там хліб-сіль на підвіконні. Баразій обізве їх “тварюками”. Це треба, для підсилення негативного образу героя. Коли ж дівчата поквапом забиратимуть із загальної вбиральні українські національні символи, то зробимо так, щоб виштитий український рушник упав на підлогу. У лайно. Але дівчатка витрусять його, покладуть зверху хлібину і підуть стрічати німців. Сцена, як бачимо, хороша, з підтекстом.

Бургомістр проголосить німецькому генералу вірнопідданицьку промову: “Маю запевнити вас у повній та щирій лояльності українського народу до великої Німеччини. Вірю, що спільними зусиллями ми побудуємо на нашій багатостраждальній землі вільну Україну!”.

Тепер маємо повну картинку негативних героїв. Як бачимо німців серед них немає, усі українці. Німці — у другорядних ролях. Та й нащо, кіно ж не про німців, а про запроданців-хохлів.

А події розгортатимуться приблизно так:

Раневіч і Свірскій підуть добровольцями на фронт захищати Київ, а бургомістр

Баразій, Тарас Григорович і Швидко, як ми уже говорили, стрічатимуть у Києві німців.

Потім Тарас Григорович, одягнутий в уніформу з ОУНівською символікою, разом з іншими українськими поліцаями зганятиме євреїв з усього Києва до Бабиного Яру на загибель.

Георгія Швидка призначать заступником бургомистра зі спорту. У нього великі плани на майбутнє. Щоб показати, як гарно живеться за німців, він хоче влаштувати багато футбольних матчів українців із командами німецьких вояків. Але спочатку, так би мовити, пробний матч — українська

КІНА НЕ БУДЕ?

національна футбольна команда під назвою... “Рух”, до складу якої входять запроданці-хохли, лояльні до окупаційної влади, проти такої собі слабенької команди “Старт”, яку складають залишки київського “Динамо” на чолі з капітаном Раневічем. Переможець гратиме з німцями!

Звісно ж, українські запроданці з команди “Рух” у жовтих майках і блакитних трусах, які за задумом Швидка мали б виграти, зазнають нищівної поразки від червоно-білих раневічів. Потім будуть ще десятки переможних матчів команди Раневіча проти німецьких солдат, і, нарешті, німці привезуть до Києва своїх професійних футболістів, у яких Раневіч із хлопцями теж виграють, хоч наперед знатимуть, що за це ім усім буде смерть. Отакий ось, як бачимо, український патріот цей капітан команди Раневіч! Він і Київ захищає і честь свою не продає, навіть перед обличчям смерті. А Тарас Григорович у зрадники батьківщини подався...

Ну, і як вам таке кіно?

Певно, читач подумає, що автор цього опусу просто провокує його на скандал, або ж з’їхав із глузду й розповів якийсь сон рябої кобили.

Але ж ні — це справжній сценарій художнього фільму, і я коротко переказав його, не відійшовши від оригіналу. Сценарій є в Інтернеті на сайті <http://graphomanoff.uaforums.net>. Охочі можуть ознайомитися. Він так і зветься “Матч смерті”, і його хоче знімати якась російська студія “РЕКУН-СИНЕМА” (принаймні, так зазначено на титульній сторінці). Можете набрати в пошуковій системі Інтернету: “Рекун-синема” і побачите усе про цю студію. Навіть фото її очільника. Хто написав сценарій, на жаль, не зазначено. Але можна здогадатися.

Та найзухваліше в цій історії те, що “РЕКУН-СИНЕМА” надумала знімати фільм про негідників-українців саме тут, на нашій українській землі; що ці сценаріювці залучають на ролі українських зрадників, поліцаїв і придурків саме наших українських акторів (уже навіть устигли роздати декому для прочитання сценарій); а до всього того, ще й показуватимуть те кіно у нас, в Україні, і ми заплатимо за перегляд, відбивши таким чином їхні витрати на зйомки. Проте, думаю, мені, фільм зніматимуть не лише для українців. Вони продублюють його англійською і продемонструють іноземцям під час єврочемпіонату 2012 року... А ми на все це будемо спокійно дивитися.

Боюся, що так воно й буде. Боюся, що в нашому уряді навіть знайдуться ті, хто ще й державних грошеняток підкине на це кіно. Боюся, що й акторів куплять. А чому ні? Адже знайшли сина й онука великого Богдана Ступки на роль негідників у російському кінофільмі “Мы из будущего 2”, де, під спів Вакарчука, українців розмазали по підлозі, як тільки хотіли. Мало того, в одному зі своїх інтерв’ю на запитання кореспондента: “Навіщо ви взяли грати таку негідницьку роль?” — О. Ступка відповів: мовляв, я актор, а актор повинен грати. А якщо я солдат, я повинен стріляти! — і випустити чергу із автомата по своїх, по українцях? А зброя ж у будь-якого митця, тим паче актора, значно сильніша за автомати й гармати — вона стріляє в душу. “Чи знаєш ти, як сильно в душу б’є”, пане Вакарчук? І чи “вистачає каяття” у вас трьох, Остапе, Дмитре і В’ячеславе, за

те, що поранили не одного юного українця. А може, і вбили. Може, тисячі молодих хлопців і дівчат ніколи більше не захочуть називатися українцями після перегляду фільму з вашою участю.

Усі ці фільми, книги, телепередачі, в яких українець — жадібний зрадник, боягуз, запроданець, дурисвіт, нечупара, направлені на те, щоб не випустити нас з отого волячого стану приниження, бо принижені, як казала поетеса, не перемагають. І все це робиться не просто здру чи від вродженого цинізму і безкультур’я якогось одного чи двох єврейських чи російських митців.

Ні, і ще раз — ні! Це далекоглядна політика на знищення України! А він потоптаний і принижений майже в усіх російськомовних фільмах. Як ви думаєте, чому росіяни своїм власовцям у себе в Росії встановлюють пам’ятники, а нам показують кіно “Мы из будущего 2”, де українська жінка українського воїна УПА називає фашистом, де українці з ненавистю вбивають українців? Або згадайте давній “Таёжный роман”, де п’яний і голодний російський офіцер іде наїстися до офіцера українця. Дружина-українка подає п’яниці борщ. А той з “негодованием” бачить там муху. А українська господиня виймає її з тарілки пальцями і каже: “Нічого, їжте, їжте”. Але п’яний російський офіцер гидливо відсуває той борщ... Чи ж не соромно після такого кіно нашим жінкам буде зізнаватися, що вони — українки? Або епізод з іншого кіно, коли москаль убиває українця і з піною біля рота кричить: “Ето тебе за Крым!”. Чи інший епізод, де жлоб-водій (українець, звичайно) не хоче поділитися бензином із російським водієм, який потрапляє у доро-

зі в біду... Чи їсть сало на очах у голодних полонених і ні з ким не ділиться... Прикладів можна навести сотні, шкода паперу.

А де ж наша відпорність? Чи хоч хтось із українських чиновників заборонив показувати у нас ці фільми? Може, хоч якийсь українець дав по шиї режисеру і сценаристу, які зняли це? Може, хоч виступив у пресі, на радіо чи телебаченні з осудом? Та ні, не пригадую такого. Нашо розпалювати міжнародну ворожнечу, ще чого доброго звинуватять у антисемітизмі чи русофобії, а ми ж толерантні, виховані, ми ж європейці.

Якби державна себе поважала, то ці горемитці уже давно б показували свої фільми в Росії чи Ізраїлі і не мали б права на в’їзд до нашої країни. А з них, як бачимо, що з гуся вода. Зате уважно простежте, який гвалт зчинився в Україні проти українського письменника Василя Шкляра, котрий у своєму романі трьох москалів назвав кацапурами, а трьох євреїв — жидами!

Я нічого не маю проти росіян чи євреїв, у мене багато добрих приятелів і друзів тієї й іншої нації, мені з ними є про що поговорити і за що випити, але ж вибачте, придумати таке кіно, яке я переказав, і приїхати до нас його знімати, і залучати наших акторів — це ж просто відверта хуцпа! Це цинічна, нахраписта, безпардонна, свавільна, хамовита, не стримана жодними морально-етичними нормами нахабність, після якої розводили руками і не знаєш, як себе поводити!

Не можна спокійно дивитися, коли якась наволоч тебе принижує, коли твою націю опускають нижче пінтуса, коли насміхаються над твоїми символами, коли гидять твоїм святині. Треба беззастережно відкинути оте дике, насажене нам чужим народом: “Якщо тебе ударили по лівій щопці — підстав і праву”. Треба одразу давати здачі тим, хто цинічно, з ехидною ухмилкою паскудить тобі в душу.

Бо принижені ніколи не перемагають!

ВІД ЗНУЩАННЯ — ДО ВЕЛИЧАННЯ

Таким виявився історичний шлях трьох придорожніх оберегів у селі Вербень Демидівського району

Наскільки глибоко сягають у минувшину спогади старожилів села Вербень Демидівського району, зокрема й тих, кому сто років, настільки виразно вбачається у їхній пам’яті одна характерна для цього села особливість: здавна довкола населеного пункту, як оберіг, стояли фігури. Чи старші вони, чи молодші від 131-річної Вербенської Свято-Успенської церкви? Хтозна. Достеменно відомо — доля у цих фігур доволі страдницька. По них стріляли, їх сплювали, трошили. Але минав час і за милістю Божою придорожні обереги, наче фенікси, відроджувалися заново. Нині вони міцно постали в трьох основних вікових і віхових точках — при в’їзді у село з боку знаменитих “Козацьких могил”, з протилежного боку на так званій Кольоні та на центральному сільському перехресті доріг.

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

— За переказами, у фігури, що стоїть на шляху до “Козацьких могил”, — козацький родовід, — розповідає 78-річна мешканка Вербня Софія Олексівна Рачинська, — бо неподалік гетьман Богдан Хмельницький вів своє військо на Берестечко. Натомість у центрі села фігура вперше з’явилася 1941 року. Тоді був період, коли німці лояльно ставилися до українців: не заперечували, аби діти навчалися українською, парафіяни вільно відвідували храм. Дозволили й фігуру поставити у центрі села. То було справжнє свято. На відкриття фігури люди прийшли навіть із сусідніх сіл. А потім ставлення німчаків до українців різко змінилося у гірший бік. Село уже більше не збиралося біля фігури. По війні фігур і зовсім не стало. Компартиїці поставили їх. Ще й пригрозили: хто насмілиться відновити, тому, мовляв, біди не обійти!..

Наразі ж усі три фігури — на своїх попередніх місцях. Вони нові, високі, гарно оформ-

Молебень біля фігури у центрі Вербня

млени та прикрашені. І обов’язково освячені, аби збереглася оберегова сила, аби вони оберігали Вербень від зла та печалі.

ХРУНЬ

ВІН І НИНІ ХРУНЬ

ХТО ТАКИЙ ХРУНЬ

Він настільки давній, що годі навіть визначити, коли з'явився в нашій мові. Словники тільки засвідчують, що це слово діалектне, сиріч наше рідне, галицьке. Самі ж можемо зробити висновок, що воно вродилося в ту сиву давнину, коли словотвір зводився до звуконаслідувань. Отже, коли наш предок зустрівся зі звіром, що хрунькав, то тицьнув у нього пальцем і прорік: “Хрунь”. Ніхто — хоч би як глибоко пірнав, хоч би як довго хлюпався у наукових джерелах — не зможе твердо сказати: це трапилося до чи після того, як тварину, котра хрунькала, загнали в загорожу чи, тим паче, закрили в кучу.

По якомусь часі гострокий дотепний спостеріг, що деякі люди своїми характерами, поведінкою, метою в житті мало чим різняться від істоти, котру ми тут досліджуємо, та й також почав називати їх хрунями.

Час і прогрес дуже впливають на хрунів. Нові породи, гібриди, різні моди змінюють хрунів до невпізнання. Білі, чорні, руді, з довгими рилами, з кудими рийками, гостровухі й клаповухі, у сардаках, кожухах, плащах, клепанях, у шапках смушевих і в капелюхах, у портяницях і у споднях, у джинсах супермодних, у вишиванці й з краваткою, ще й ратиці ховають в капці.

Та хоч би що чинили з хрунем порода і мода, його нутро завше лишається хрунівським. А ще чотириногі і двоногі хруні мають один найпривабливіший для них, найцінніший, єдиний предмет високої любові. Може, читач і сам знає. Тому ж, хто ще не здогадується, скажемо потім.

ЩО ТАКЕ ХРУНІВСТВО

Хрунівство — то гейби кумівство. От поєдналося багато любих кумів, рідних тим, що родять, близьких тим, що роблять, котрі однаково діють та одним голосом піють, один предмет люблять, — ото й кумівство. Зібралось багато хрунів — двоногих, звичайно, — котрі по-хрунівськи про різне хрунькають, по-різному хрунькають, але лиш про одне, своє, хрунівському серцю найдорожче, мріють, для нього все діють, однак у найбільшому секреті тримають, — ото хрунівство.

У різні історичні епохи хрунівство по-різному являлося, різ-

ною силою єдналося, по-різному ховалося, однак рано чи пізно виявлялося. Найпомітнішим воно вирилося, коли австрійський цісар забаг побавитися демократією. Як тільки завели мову про вибори, то й почалося. Страшне й небезпечне. Пошесті. Мор заразний. То сям то там ніби порядний вуйко, газда гоноровий, підпанок дворовий, парубчисько здоровий слабли на хрунівство — гніздили в душах зраду і забували про громаду. По тому, як вони очима блудили, з ким компанію водили та по шинках пили, їх швидко впізнавали, як вміли, лікували, однак хруні залишалися хрунями. Бо таке заохочення перед очима мали! Хоча про нього й мовчали, та люди добре знали. І тобі, читачу, скажу, як ти ще не здогадався. Потім. А поки що хіба натякну, що предмет хрунівської любові не може бути високим, бо хрунь дивиться вгору лише тоді, як його смалять.

Порода і мода міняють хрунів, а час і хрунівський апетит видозмінюють хрунівство. Колись, як хрунівство зароджувалося, було воно примітивним, стихійним і неупорядкованим. А нині! Нині воно прогресує. Організовується в партії і партійки, організації й організаційки. І так вміло видає себе за щось порядне, як бліда поганка за печерицю. От тільки одного не може змінити від зародження — хрунькає!

Хрунівство — то дуже серйозна і небезпечна слабкість: хрунь обкрадає душі.

ПРО ЩО ХРУНЬКАЄ ХРУНЬ

Про людські клопоти й болі, про низький урожай бараболі. Про гіркенькі свої біди. Про малі статки й великі податки. Про народне й благородне. Про... Та що я тобі, шановний читачу, буду розказувати. Ти перед недавніми виборами такого наслухався! Про погані дороги та гарні на них калабані. Про те, як бідує старенька пані. Про під'їзди та переїзди. Про вулиці й будинки. Про холодну й негарячу воду, сухі труби, високі ціни й низькі доходи. Про лікарні, що не лікують, про капосну молодіщю з косою, що всякий добрий поступ влади блокує. І — про любов. Велику.

До тебе, читачу, до мене, до народу. Таку велику-велику-велику і дорогу-дорогу-дорогу. Мільярди від тебе й таких, як ти, забрали,

аби по слухах свою любов поналіплювати, поштові скриньки нею набити, тротуари встелити, усі вуха по радіо протуркати, очі по телевізії намозолити.

Той хрунище, що сидить найвище, рохкає-гримить, що аж світ тремтить. Котрі нижче, хрунькають тихше, ті, що низенько, — зовсім тихенько. Нинішнє хрунівство цивілізоване й прогресоване. Тож сучасні хруні хрунькають на вулицях і площах, на зібраннях і прощах, у газетах і листівках, в адміністраціях і в прокламаціях, по радіо й телевізії, по інтернетах і торбинках вод провізії. А ще... Нормальний чоловік навіть не погадає — не подумає, що хрунь-хрунище вигидає-придумає. Бо хрунівство — то така зараза, що з людського мозку та в одну точку усі здібності стягає відразу. І вчорашній чоловік, а нинішній хрунь про все на світі забуває, крім їсти й пити, лишень думає-гадає, як громаду обхрунити...

ДО ЧОГО ДОХРУНЬКАЄ ХРУНЬ

Як який хрунь. Котрий хрунькав, як соловейко — дохрунькався ближенько. Котрий пер і рикав, як ведмедище — дохрунькався ще ближче. До чого? До своєї мети, до свого бога, до свого щастя. Здогадався, читачу? Якщо ні, то тепер я тобі скажу: хрунь дохрунькався до К О Р И Т А!

Тож біди довірливі й гупі тепер плачуть-завивають, журно пісеньку співають:

*Казав-еси: “Люблю, люблю,
черевички тобі куплю”,
тепер мені довелось,
що ти брешеш, а я боса.*

Але хруням той лемент охрунів. Як своїми рилами і рийками до коритищ, корит і коритець допалися, то ніякими силами їх звідтам не відтягнеш. Хруні уже не хрунькають, а верешать. Один одного від корит відштовхують. Аби до більшого корита допасти, аби якомога довше з корита хлєбтати. їм пробують нагадати: “Та ви ж іще вчора казали, що почуєте кожного”. А вони ж на те й нічого. Хіба крізь гучний хрунівський вереск почуєш якісь там бачки гупого хлопа? “Таж ви обіцяли, що вже відразу буде легше, а тепер?” Хрунище, котрий з корита наперся, рило підняв, очима у гупого вперся, широким здивуванням: “А що мені і тим, що отут зі мною, — вказав ратицями

на тих, що вдоволено хлєпчуть з корита, — не краще стало?”

ЧИМ ЛІКУВАТИ ВІД ХРУНІВСТВА

Добре було б, якби ми позбавилися потиличного розуму та й трохи навчилися думати наперед. Тоді ми зуміли б не тільки вчасно виявляти слабих на хрунівство, а й лікувати їх. Оскільки хрунь — поняття глибоко народне, ба, навіть галицьке діалектне, то його треба лікувати народними методами. Так, як колись пастушки на толоці. Тільки рушить пацючок, сиріч хрунько, до грядки, а його дубцем по рийці: “Ацю звідси, свиньо немита!” А оскільки нині хрунь не тільки рийку мие, а ще й французькими парфумами обхляпує, хрунівське своє нутро вдало маскує, гупих тим, що з його рила капає, купує, — впізнати його важко, то й дубця превентивно застосувати вдається тим рідше, чим гупих більше.

Тож як усе-таки лікувати хрунів від хрунівства? У старовину клеptomанів, себто злодіяк, злодіїв і злодійчуків, лікували так. Як ловили конокрада, хапали в руки хто що — батога, віжки, орчика, клопака чи звичайного дрючка — та й вибивали злодійство з його шкіри. Як на ярмарку на крадіжці попадався злодійчук, йому чіпляли на шию вкрадений шмат ковбаси, сала чи в'язку бубликів, поміж людей водили ще й у бубна били. А в багатьох країнах руку, що крапа, привселюдно рубали. Аби автора сього хруневого трактату не звинуватили в антигуманізмі, він не закликає вішати хруневі на шию корито (а як би то файно було!), лишень дещо оповідає. А думати, читачу, тобі самому.

Хрунівство від простого злодійства складніше і страшніше, тож до нього придивлятися треба пильніше. А оскільки не в кожного молодця вистачить смілости взяти у руку дубця, до хрунів треба ставитися так, як у давнину до слабих на лепру — від здорових людей ізолювати, у балахони повдягати ще й до патериць дзвіночки почіпляти. Хрунь хрунькає-хрунькоче, а його дзвіночок дзенькає-дзенькоче: “Дзінь-дзень, дзінь-день! Стежіть — хрунь іде!”

ВИСНОВКИ

Хоча сей трактат кущий, як у деякого хруня рийка, мусить також мати якийсь кінець. Отже: позбудьмося потиличного мислення, навчимося думати головою, дивитися вперед, бути пильними і вчасно впізнавати хруня; а впізнали, то, як наш далекий предок, тицяймо в нього пальцями та й дружно гукаймо: “Хрунь!”;

поки хрунь ще тільки паця, до нього можна застосувати дубця; відтягати хруня від корита за хвіст — марна справа. Хвоста відірвете, від вереску оглухнете, а з місця хруня не зрушите; відважуйтеся відганяти великих хрунищ від корита — то ще й можете бути биті;

тож поки що дбаймо, аби в корито та нашого добра було якнайменше влито;

і — найголовніше: пильнуймо, аби на нову каденцію хруні не вдумали таку штукенцію, щоби ми знову хрунькання за спів не сприймали та хрунів до влади не пускали. А може... Може, все-таки молодці візьмуться за дубці?

Трактат про хрунів підготував
Дмитро ЗАХАРУК,
Івано-Франківськ

Петро РЕБРО

ЗАЯВА ДО ЦВК

Дорогий Центрвиборчком,
Прочитай заяву,
Складену екс-пастухом
Зеленого Ставу.

Позаяк КПРС
Не стоїть на варті,
В нас бурхливо йде процес
Росту міні-партій.

Хто боявся КДБ
(Щоб не стати зеком),
Нині увяля себе
Мало не генсеком.

Я хоч порпаюсь в гною,
Та не в тім'я битий,
Тож і вирішив свою
Партію створити.

Не ловив, як кажуть, гав,
А жбурнув гирлигу
І насамперед придбав
Я амбарну книгу.

Вніс до неї вакурат
Жінку, її брата,
Кума (о, він демократ!)
І, звичайно, свата.

Навіть тещу взяв до лав,
Бо вона ідейна,
І це зборисько назвав
“Партія сімейна”.

Хочу мати я її
Ситу і здорову,
То ж в ряди узав своєї
Племінну корову.

А сусіда мій Дмитро
(Бачили кривляку?):
— Ще введи в Політбюро
Кішку і собаку!

Мій синок (а він школяр)
Накатав програму,
Чим розчулив весь базар,
Особливо маму.

Головне — він написав —
Захист соціальний.
План ми маємо, мовляв,
Супергеніальний.

Мов, у рай приведемо
Чи даруєм ключ ми
І всім пенсії дамо
Більші, ніж у Кучми.

Позаяк ми — біднота
І чесного стану,
Недоторканість ота
Нам по барабану.

А ось мафію-чуму
Схопимо й алюром
Запроторимо в тюрму
(Якщо стачить тюрем).

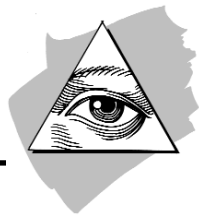
Так чому ж пишу я вам?
Хоч ми люди скромні,
Але дайте гроші нам,
Так сказати, підйомні.

Нам на діло це круте
Вистачить мільйона.
Як навіщо? Се та те —
Офіс, охорона,

Слід утримувати штат,
Друкують газети,
Напувають електорат
(Тобто на фуршеті).

Обіцяю твердо я —
Ми не казнокради:
Коли партія моя
Дорветься до влади,

І коли заживемо
Ми в багатстві й славі,
Йй-же Богу, віддамо
Цей мільйон державі!

НЕ ПОКИДАЙ НАДОВГО БАТЬКІВЩИНУ!

Марія ГАЙДАЙ,
Італія

Четверта хвиля української міграції та еміграції закинула на італійський берег сотні тисяч людей із непростими долями, різних за віком, рівнем освіти, професією, фізичними можливостями, соціальним статусом. На відміну від інших народів, які виїждять зі своєї батьківщини сім'ями, знаючи напевне, що від'їздять назавжди, пускають в Італії коріння глибоко й надовго (будують оселі, започатковують прибуткові справи, інтегруються у суспільство, живуть повноцінним життям), українці приїждять з однією валізою, здебільшого жінки (що так нетипово для інших націй і так звично для нас), чи то з відчаєм, а чи з підвищеного почуття відповідальності перед родинами, із примарною, помилковою ідеєю, що це не надовго, а затримуються на десятиліття. Найстійкіша психіка часом не витримує довгих років розлуки з рідними й дітьми, відсутність обміну ширими почуттями не можуть замінити ніякі матеріальні шедроті. Жагуче бажання повернутися в Україну стримують нескінченні матеріальні нестатки вдома, а ще страх не знайти свого місця у родині, суспільстві.

Для багатьох українських заробітчан час зупинився на нульовій позначці, завис між двома світами. Вдома, на Батьківщині життя викинуло за борт багатьох: розпалися подружжя, зруйнувалися родини, діти повиростали й звикли обходитися без батьків, виявилось, що надіслані гроші витрачені марно. А в Італії лишається та сама валіза, з якою багато років тому заробітчани подалися в мандри, шукаючи порятунку, щастя й удачі на чужині.

На жаль, українці виконують в Італії непрестижні, безперспективні роботи, що дають нетривале задоволення матеріальних потреб. Часто, не знаючи своїх прав або переслідуювані страхом втратити робоче місце, значна частина українців без належного дозволу на перебування на території Італії отримує зарплатню меншу, ніж представники інших народів. Багато людей у цій ситуації змінюються до невпізнанності, ламаються морально, озлоблюються, байдужіють, набувають шкідливих звичок.

Із чіткої легкої руки цю ситуацію охрестили “італійським синдромом”. Та лікується він не медичними засобами, а зміною економічної ситуації в Україні на краще. Деякі аналітики, поверхово вивчаючи проблеми трудової міграції, помилково вважають, що люди не бажують повертатися на Батьківщину, бо в Італії їм живеться краще, ніж удома — безтурботно та безвідповідально, гроші дістаються без особливих зусиль. Захоплені накопичуванням “капіталу”, вони забувають про все. Не ідеалізуючи ситуацію, відверто скажемо, що трапляється й таке, та все ж основна причина в іншому. В історії людства міграційні хвилі спричиняють найскладніші

Народилася на Тернопільщині, за освітою художник, 18 років працювала за фахом на фабриці художніх виробів у м. Черкаси, а останні три роки, перед від'їздом до Італії, — в Черкаському обласному центрі народної творчості на посаді провідного методиста. Член Національної спілки майстрів народного мистецтва. В Італії мешкає з 2001 року. Зараз працює у сфері соціальної допомоги літнім та одиноким людям. Не полишаючи улюбленого фаху, співпрацює з художніми галереями, беру участь у виставках і фестивалях української творчості, друкується в українських періодичних виданнях.

Протягом десяти років перебування за межами України набула багатого життєвого досвіду й, не з переказів, достеменно знаю про проблеми, які є в заробітчанському середовищі українців в Італії. Інколи, читаючи деякі друковані матеріали, що виходять в Україні, з прикрістю відзначаю, як викривлено трактується деякі проблеми трудової міграції. Не заперечуючи права інших висловити свою думку, все ж хочу представити на розсуд громадськості моє особисте бачення заробітчанського життя. Вибрала для себе саме такий стиль висвітлення теми, простий і доступний, не обтяжений цифрами, щоб донести проблему українського заробітчанства до душі читача.

економічні проблеми в країнах, війни або стихійні лиха. Як кажуть, від добра добра не шукають. Лише незначна кількість авантюристів поїде з дому в безвість, якщо на те немає вагомих причин.

Деякі матері, втомившись розриватися на дві держави, ще не впевнені в тому, де мешкатимуть у майбутньому, вивозять за кордон неповнолітніх дітей. Підлітки ходять до італійських шкіл, але не вміють ні писати, ні читати рідною українською мовою. Ми, українці, завжди (і не безпідставно) пишалися освіченістю нашої нації, та тепер, зважаючи на вищеописані обставини, виникає природне запитання: а що ж ці діти тимчасових заробітчан робитимуть, коли в один довгоочікуваний день батьки вирішать повернутися на батьківщину? Може статися й таке, що на початку третього тисячоліття ми створимо прецедент неписьменних українців!

Про ці та багато інших нагальних для заробітчанського середовища проблем ми часто думаємо й говоримо між собою, та чи чує нас наша держава, чи достатньо тісний зв'язок у неї зі своїми громадянами? Чи, може, як завжди, змінюються президенти, уряди, перетасовується політичний електорат, а відповідальність за прорахунки наших політиків із легкістю перекладається й далі на знеслені й переобтяжені плечі знедоленого люду, який рятуються як може й вірить лише собі самому та ще Господові...

Велика помилка й навіть гріх зневажати цих людей, брутальним, насмішуватим і байдужим чином звинувачувати в тому, що вони самі створили собі проблеми, робити вигляд нібито на те не було й немає ваго-

мих соціальних причин. У цю ситуацію втягнуто значну кількість нашого народу. Якщо, за неофіційними даними, лише в Італії перебуває близько шестисот тисяч українців-заробітчан, а ще їхні подружжя, діти, літні батьки, що залишилися в Україні, та все ж серцем і розумом поділяють їхні поневіряння, — то можна собі уявити, яка маса людей ризикує постраждати від “італійського синдрому”.

На щастя, минули ті часи, коли кожен, хто побував за кордоном держави, трактувався як запроданець. Уже принаймні вистачає глузду порахувати, які неоціненні інвестиції роблять українські заробітчани в економіку України. На надіслані сім'ям гроші діти тимчасових заробітчан здобувають вищу освіту, оплачують комунальні послуги, утримують літніх батьків, що все життя працювали на державу, а в результаті отримують мізерну пенсію, та ще багато інших таких простих і життєво необхідних речей.

Усе ж, незважаючи на тимчасовість перебування за кордоном, що для деякого триває вже понад десять років, в Італії створюється стабільне ядро наших краян, що його можна назвати новітньою українською діаспорою. Набувши досвід, опанувавши італійську мову, набувши необхідних навичок для достатнього професійного рівня, старанно працюючи, більшість заробітчан із часом успішно вирішує свої фінансові проблеми, підтримує тісні й теплі зв'язки з родинами, шукає шляхів, хоч і заочно, бути присутніми в житті своїх рідних, долаючи відстані, плекає особливо теплий спосіб стосунків із дітьми. Люди знаходять у собі сили піднятися над мізерністю побутових проблем, засвідчую-

чи свою любов до України, створюють тут, за кордоном, її маленьку модель. Квітують розмаїттям українсько-італійські культурні асоціації, що все активніше працюють на теренах Італії, відбуваються пісенні фестивалі, виставки образотворчого й декоративно-ужиткового мистецтва, започатковуються недільні школи з українською мовою викладання освітніх програм, засновуються українськомовні газети, а також церкви східного обряду, де богослужіння проводяться українською мовою. Всі ці важливі справи гуртують нас у єдину громаду, дають змогу показати себе не лише як дешеву робочу силу, а як велику націю, продемонструвати усій європейській спільноті красу і велич нашої давньої культури, народних звичаїв, багатство мистецтва, невичерпність інтелектуальних скарбів, не розпоронених по тернистих дорогах. Підсумовуючи, з певністю можна сказати, що це є справжнє народне посольство, яке, керуючись національною свідомістю, вірністю своєму прадавньому корінню і, врешті-решт, рідній державі, здебільшого на волонтерських засадах, утверджує Україну в Європі.

Дехто справді прижився в Італії, зустрів щирі й справжню любов, створив сім'ю чи знайшов добре оплачувану роботу, інтегрувався в суспільство й почував себе, як удома, живе повноцінним життям. Радію за цих людей і бажаю їм подальших успіхів.

Та більшість із острахом і заціпенінням чекає благословенний день, коли можна буде поїхати додому не лише у відпустку. З гіркотою в серці дивлюся на українських жінок, які у вихідні тужливо сидять на лавочках у парку й зі змішаним почуттям радості й печалі очікують, коли настане цей довгоочікуваний день. І хоч з України часто лунають заклики про повернення заробітчан додому, та це повернення можуть забезпечити собі лише самі ж заробітчани. Навряд чи держава, яка виштовхнула цих людей за межі своїх кордонів, зараз маючи численні економічні проблеми, зробить можливим їхнє повернення, забезпечивши необхідними робочими місцями з належним рівнем оплати праці.

Як приємно споглядати за ладом життя в Італії, що створила для нас правове поле, умови для роботи й проживання, надала всі можливості, які мають працюючі громадяни. Незважаючи на загальну економічну кризу, італійський народ упевнений у необхідності мінімальної стабільності в країні. Італійцям нічого не падає з неба, та вони знають: ніхто не зруйнує того, що вже створено. Набуте передається з покоління в покоління, а нам від наших ділів-праділів часто-густо у спадок залишається лише дерев'яний хрест на цвинтарі. Тож коли ми доробимося до тих статків, щоб не їхати по чужих краях на заробітки, шукати кращої долі?

Опонент може заперечити мені, що й в Україні теж не мруть із голоду. І це справедливо. Наша земля багата й родюча, люди освічені, талановиті, працюючі, старанні. Залишається лише знайти відповідь на запитання: чого нам не вистачає, щоб жити краще?

Та все ж, не покидайте надовго Батьківщину, просту й скромну, ту, що ми звикли називати матір'ю, ту, що навіть ображені, ми НІКОЛИ не зможемо не любити або забути. Жінки завжди були берегинями сімейного вогню, носіями тепла і затишки в домі. Дорогі українські жінки, не позбавляйте любові ваші домівки, ніжності ваших дітей та близьких. Зваживши й оцінивши енергію, силу, розум, що багато з нас доклали, долаючи день за днем заробітчанського життя, знаю з власного досвіду й на прикладах моїх колишніх колег по роботі — на Батьківщині ми досягли б не гіршого результату. А звертаючись до тих, які скуштували несолодкого заробітчанського хліба, скажу таке: нам вистачило мужності в скрутні часи поїхати в чужі краї шукати вирішення матеріальних проблем для наших родин, тож шукаймо в собі сили й можливості вчасно зупинитися й повернутися назад на Батьківщину — ДОДОМУ.

Олег ЧОРНОГУЗ

“Пока не будет инвестиций в миллиарды долларов в развитие украинского языка, — не будет украинского языка”, — заявил вице-премьер на VII шорічному саміті “Ялтинська європейська стратегія”. Із його слів випливає, що нині в Україні, відповідно до Європейської Хартії про мови, слід захищати саме українську мову, а не російську. Звідси вся ота політична тарбарщина про “дику українізацію” в Україні впродовж 20 років незалежності є не що інше, як блеф, звичайнісіньке шоу імені Шустера—Кисельова—дядьків “отечества чужого”.

І там же, у Ялті, Б. Колесников після цих слів про інвестування української мови заявляє: у зв'язку із цим (і, вочевидь, не тільки!) Віктор Янукович до кінця свого перебування в кріслі президента України зробить російську мову другою державною. При цьому забув вице-прем'єр сказати, що В. Янукович це зробить руками агентурних покидьків Кремля, які ще досі не прибрані з нашого українського шляху. Тільки завдяки їм та їхнім нечистим рукам він утвердить другою державною мовою російську. І ще раз утвердить, завдяки продажності батуринських носів, а ще точніше — литвинівцям, які поміж комуністів і регіоналів відіграють найганебнішу роль у долі України: здадуть і мову, і Україну.

Шкода, прем'єр-міністр Б. Колесников у своїй заяві не пояснив гостям Ялти, що такої жалогідності українська мова набула через чотиристалітній колонізований статус України, через нечувану асиміляцію “братнім” народом. Саме тому українська мова сьогодні потребує не міфічних інвестицій, а державної підтримки, і нам це під силу вирішити, як це вирішувалося і в значно бідніших, аніж Україна, державах, де до влади прийшли патріоти, а не колоністи.

Сьогодні російську мову в Україні фінансують за повною програмою. Фінансують і російські школи, і ВНЗ. Подивіться, українці, на український бюджет: для української мови, української книжки, української газети в Україні немає грошей. Натомість — безплатні поради, які нам надають вице-прем'єри: шукайте, українці, для своєї мови інвестиції. Цинізм вищої марки.

Сьогодні нам кажуть відверто та зухвало: українці, досить вам бавитися в державність — ніякої мови не було, немає і не буде, бо на неї потрібні мільярди (можна було назвати й трильйони), аби довести, що проблему української мови (навіть незважаючи на Європейську Хартію про мови, які зникають) ніколи в Україні не буде вирішено. Бо засіли

фото Олесь Дмитренко

СКРИПАЛІ НА ЗАМОВЛЕННЯ, або ВЕРХОВНОРАДІВСЬКІ КВІСЛІНГИ

у найвищих держкріслах чужі нам, українцям, люди. Саме тому народ назвав їх “тушками”. І всю цю державну вакханалію українці мають сьогодні усвідомити і змиритися, бо прийшла “тверда рука” навести лад на нашої, уже не своїй землі.

Друга, російська мова для ще не знищеного до решти українського народу — це страшний політичний мінімум у державі — громадянська війна з введенням сусідніх “миротворців”, подібно до Абхазії чи Південної Осетії, і страшний максимум — остаточна окупація України сусідньою державою, яка “захищатиме російську мову”, на території, де вона “принижена”. Ось до чого йдеться. Про комуністів — прислужників Кремля, я мовчу, як і про імпершівців на кшталт Єфремова, Тихонова, Колесніченка, Корнілова і самого благодійника “українського язика” Колесникова. У них таке завдання Кремля, а не українського народу. Бо в цьому випадку постає питання: скільки ж треба інвестицій самому одному Б. Колесникову і його компанії, щоб вивчити українську мову? Я глибоко переконаний, що для цього достатньо чиновницького крісла і зарплати. Достатньо лише одного закону, як це робиться в Росії (з якої беруть ці держчинуші приклад): не знаєш державної мови, не можеш зайняти навіть крісла секретаря сільської ради (чи

яка там найнижча державна служба в Україні?). І ось тобі всі інвестиції й мільярди. Це Колесникові і братія розуміють. Не можуть не розуміти, бо в жодній державі світу не впроваджується принцип Вавилонської вежі (як це творить нині ще один українофоб Табачник). Уявіть: усі народи і народності в межах однієї держави, скажімо, США, десятки різнонаціональних емігрантів, з яких складається американська нація, раптом захотіли говорити кожен своєю мовою. Що б тоді вийшло? Біблійне стовпотворіння. Вавилонську вежу ніхто ще не збудував. Це засвідчує і Святе Письмо. Табачник, Колесников і О. Єфремов, за підтримки продавних литвинівців і колесніченків, раптом захотіли застосувати в Україні принцип побудови Вавилонської вежі для Української держави на 20-му році її Незалежності. І це в унітарній країні. У постколоніальній державі, де під час геноциду корінного населення відбувся великий обмін кадрами з “братньої” республіки, де в часи Розстріляного Відродження знищили національні кадри, золотий фонд — селянство, а недобиті і недомучені заселили Далекий Схід і неозорі сибірські простори. Обмін кадрів лютше розгорівся і в часи “других совєтів” у Західній Україні, коли прописували у великих містах не представників корінного етносу, а “спеціалістів” зі Сходу.

Скільки ж нині потрібно інвестицій, щоб втілити в життя цей ущербний закон про багатомовність в унітарній державі Україна? Скільки треба перекладачів, знавців, зведень до єдиного цілого в районі, області, республіці? Суцільний ідіотизм, якого не бачив цивілізований світ. І це сліпий наслідок безграмотно перекладеної Європейської Хартії, яка закликає зовсім до іншого — до підтримки та збереження мов, які гинуть, а не тих, які розвиваються чи досі панують в екс-колоніях. Про це я неодноразово писав від дня прийняття і неправильного перекладу Хартії у своїх багатьох статтях. Комусь був вигідний зовсім інший, антиукраїнський (у цьому разі) переклад. Саме до мов, які відмирають в Україні, як відкрив вице-прем'єр України Б. Колесников, належить українська мова. І її треба захищати, але не міфічними інвестиціями, а елементарним бажанням держчиновників вищого рангу, Законом, який називається Конституцією, а не софістикою і мовною еквібристикою, до яких вдаються табачники, колесникови, єфремови і провокатори на кшталт колесніченків, корнілових. Бо якщо йти за логікою такого несподіваного “патріотизму” Б. Колесникова, то як зрозуміти твердження про те, що в Україні провадиться “суцільна українізація і витіснення російської мови зі сфер вжитку”, мовляв, саме тому треба захищати її. Треба мати цинічність литвинівців-табачників, щоб таке заявляти в державі, де на кожному кроці все російське, як у Рязані чи Калугі, де панує і розвивається мова не гнобленого віками народу, а мова вчорашнього колонізатора.

Ось що нині означає четвертий затулінський (читай — імперсько-шовіністичний) “державний” етап в Україні. Три попередні, як відомо, проголошувалися Москвою: а) в Україні відбувається суцільна українізація (ніби ж мала бути суцільна русифікація!) — перший етап; б) в Україні знищується російська мова — другий етап; в) російській мові надати статус офіційної — третій етап.

Саме про цей третій етап і мріяли імпершівіністи та домашні батуринські носі — холоуї Кремля. Нині четвертий етап на стадії реалізації — знищення України як самостійної держави. Знищення завдяки сучасним Брюховецьким, Самойловичам і Пушкарям разом узятим. Тепер і вони впишуть свої імена в народну пам'ять (якщо табачники остаточно перепишуть українську історію і зроблять їх героями і патріотами Росії, як Іскру і Кочубея), і вони матимуть інше зрадницьке ім'я: квіслінги. З маленької літери.

Коли перед презентацією книжки відомого культуролога і філософа з Інституту народознавства НАН України Романа Кіся “Квадрига: не випадкові думки з Високого Верху...” (і не тільки її) було сказано, що модератором зустрічі буде харківська інтелектуалка Вікторія Склярова, то спало на думку: а чому, власне, харківська, а не львівська? Невже ми тут, у Львові, такі бідні на інтелектуалів, тим паче — україноцентричних? Послухавши Вікторію, яка чітко розуміє, що українська людина в Україні (і поза нею) повинна випростатися, що без українізації наших міст не буде української України, відчув: мав слушність Роман Кісь, який саме Вікторію запросив на діалог у львівській книгарні “Є”. Тож вирішив обов'язково познайомити з ведучою авторської радіопередачі “Харківська духовина” Вікторією СКЛЯРОВОЮ широку читачку аудиторію в Україні.

— Як у Харкові з'явилася така україноцентрична людина — Вікторія Склярова?

— Я — з Києва. Батько — доцент київської Політехніки, мама — актриса. Дитячий садок, який я відвідувала, був із англійською мовою викладання. Нас водили на кіностудію Довженка. Там розмовляли і українською, і російською. Це вже був певний рівень освіти. Вдома розмовляли російською. Уроків у школі я не любила, доки в п'ятому класі до нас

ПОТРІБНЕ ЩЕПЛЕННЯ КУЛЬТУРОЮ

не прийшов учитель української мови Віталій Баранов. І весь клас перевтілювався, і вже ніхто не мріяв звільнитися від вивчення української мови. Взагалі, у мамі був вибір: їй радили віддати мене в англійськомовне середовище. Але вона віддала мене на математику, а потім я пішла в Політехніку. Хоча зараз відчуваю брак гуманітарної освіти.

— Як Ви дійшли до розуміння потреби в “духопідійомних постаннях” (Любомир Гузар, Ліна Костенко, Роман Кісь)?

— Такий висновок я зробила після презентації у Харкові протягом двох місяців цього року. Були в нас Оксана Забужко, Ліна Костенко... А Любомир Гузар вразив своїм привітанням із нагоди Різдва Христового п'ять років тому. У його промові відчувалося щось живе, неформальне. І згодом я прийняла хрещення в Греко-Католицькій церкві під Харковом.

— Чому Ви обрали УГКЦ? — Бо отець Онуфрій (Репецький) років п'ятнадцять читає публічні лекції, вони духовні, про людину, про її стосунки з іншими. Так я опинилась і в “Українському культурно-мовному клубі”.

— Ви його організували? — Я відчула, що почала забувати українську мову. І звернулася до то-

дішнього голови облдержадміністрації Арсена Авакова з пропозицією створити українськомовний дискусійний клуб. Він схвалив мою ідею. Я надрукувала концепцію клубу і роздала для ознайомлення. Пан Аваков дав завдання заступникам знайти приміщення. Через два місяці у нас було приміщення, і ми почали там проводити зустрічі.

— Чого бракує українцям, аби Україна ставала більш українською?

— Бракує теплого, позитивного ставлення один до одного. Нам потрібно більше екстравертності. Бути не стадом, а особистостями.

— Ви говорили про ще один проект — “Торуємо шляхи”...

— Назва походить від міста Тор, що поблизу Слов'янська. Ми створюємо неповторні туристичні харківські маршрути. Один із них — до Полтавщини.

— А як виник “Український клуб Слобідчини”?

— Він виник 24 лютого цього року — на традиціях українського клубу, який 1908 року заснував Микола Лисенко. 1914 року царський уряд припинив його діяльність за розповсюдження літератури, забороненої цензурою.

Так-от, Лисенківському клубові вдалося тоді напрацювати цікавий

формат, який ми спробували відтворити в себе.

— А саме?

— Доповідач готує доповідь, тези — перед тим, за два тижні. Модератор їх розсилає до сімох експертів, які готуються до засідання. За тиждень запрошують журналістів. Доповідач виголошує свій спіч за 20 хвилин, по 5—10 хвилин є у кожного експерта. Потім відбувається обговорення у вільному режимі. Зголошення на репліку чи запитання — не через підняття руки, а через підняття аркуша. Це дозволяє модератору об'єднувати, групувати питання й коментарі у блоки. Словом, це щось таке наближене до мозкового штурму. За дві години вдається розглянути кілька важливих проблем, які виникають спонтанно в процесі обговорення...

— Ви зазначили на презентації, що тема “Місія України в світі” виникла завдяки візитові Романа Кіся до Харкова. Можна про це детальніше?

— 2009 року, восени, як журналіст газети “Український простір” потрапила на засідання телевізійного круглого столу “Викрадення Азіоплі”, в якому брав участь Роман Кісь. Відповіді Романа були чіткими, лаконічними, і це справило на мене враження. Одного разу Роман розповів мені

про “Квадригу” (остання книжка Р. Кіся — Б. З.) і мені захотілося запросити його до Харкова. Роман — поет, філософ, етнограф, надзвичайно глибока людина. Розмови з ним наштовхнули мене на тему “Місія України в світі”. Виникло запитання: “Є багато українських організацій, а яка ідея могла б їх згуртувати?” Це ідея створення української складової бренду України. З цього й почалося. На другому засіданні ми вже активно обговорювали цю місію нашої держави. А потім говорили про українське суспільство, про те, що вертикаль влади не приймає українськості.

— Юрій Шевельов не втомлювався повторювати: “Потрібне щеплення культурою”.

— Звичайно. І Роман Кісь про це говорить. А в нашій ситуації особливо потрібно, щоб культура позитивно впливала на успішних людей, щоб бездушні бізнесмени ставали сучасними інтелектуалами. Ми повинні постійно говорити людям: українське — дуже якісне. Воно є. Нам треба розпочати реукраїнізацію України. І про це йдеться в кожній книжці невтомого пропагандиста українства, українськості Романа Кіся. Тож наша місія: яка Україна потрібна світові, і за допомогою свого потенціалу сформувати таку державу.

Спілкувався Богдан ЗАЛІЗНЯК

“...Просіть Бога і моліть, може, я колись повернуся...”

Композиція “А завтра буде війна...”

Ірина ОЛІЙНИК
Фото автора

**Що ж ти, довго так, суджений,
Все додому не йдеш?**
Борис Олійник

70 років минуло від початку Великої Вітчизняної війни, проте й досі її події для різних сучасних політичних таборів є предметом суперечок, особливо перед виборами. Важко бути об'єктивним, коли з кожним роком стає менше учасників та й просто очевидців. Проте тим, хто хотів би пізнати реальність тих днів, варто було б пройти “Дорогою війни” Меморіального комплексу історії Великої Вітчизняної війни 1941—1945 років.

Експозиція “Дорога війни” (автор народний художник Анатолій Гайдамака) — це окремий світ, у якому через реальні реліквії тих часів відбувається осмислення подій і людських долів на часовій дистанції. Глибинні шари часу стають реальними на цій дорозі й зрозумілими без слів, бо в кожного з нас у серці своя “війна”, власні асоціації через пожовтілі знімки, пісні воєнних років, спогади близьких.

До 70-річчя червневих подій на “Дорозі” з'явилося кілька несподіваних, зовсім непафосних, а щемливо зворушливих акцентів. У першій залі нас зустрічають чорні парти, накриті жалобним тюлем — композиція “А завтра буде війна”, — остання парта обгоріла, як саме життя. Це несподіваний поворот долі цілого покоління, яке в один момент змінило випускні сукні й костюми на військову форму, це нагадування про те, що першими прийняли на себе удар практично

Фрагмент композиції “Вартові пам'яті”

які, певно, перейшла сила й молодість солдатів із 1941 року.

Нині “Дорога” ще й заговорила, причому дуже переконливо. Уперше експонується 400 одиниць документів 1941 р. із центральних та обласних архівів України, фондів Меморіального комплексу, архівів Російської Федерації, Служби зовнішньої розвідки України Чернігівського обласного історичного музею ім. В. В. Тарновського, які відтворюють реальну картину перших днів війни.

Вражають щоденникові записи пересічних громадян, датовані 22 червнем 1941 року, які красномовніші за офіційні папери, бо є криком душі тих, які несподівано опинилися у вирі війни.

Проте найзворушливішими й найреалістичнішими документами є “Непрочитані листи 41-го”. Це 1208 листів, датованих червнем — липнем 1941 р., які були вивезені інспектором телеграфного зв'язку при Генеральному поштово-му

Знайшли 120 адресатів. На жаль, поки що немає жодного відправника. Озвалися дві дружини Зиновія Ринського, що був редактором газети “За Родину” і дійшов до Берліна. А от Опанас Ільків загинув ще 1941-го: похоронку його дружини принесла того дня, коли народилася їхня донька. Решта листів потрапила до рук дітей, онуків, племінників. Скажімо, для Катерини Курченко цей лист став єдиною згадкою про батька.

Науковці припускають, що ця колекція локальна. Листи на окупованій території вилучалися в різні часи й у різних областях України. Просто не всім “поталанило” потрапити до подібних Ольшлегерів, більшість із них просто знищувалась. Цим же листам випало стати історичними документами завдяки австрійській педантичності — вони в ідеальному стані. Чому з експонатами пам'яті не працювали у Відні? Це, мабуть, австрійцям було не під силу через нерозбірливість

ськовослужбовця В. С. КОСТИНА — матері.

“...Лист на Батьківщину! Коли я був маленьким, ви розповідали мені про війну, багато війн я бачив у кіно, але вона не така, якою я бачу і відчуваю її зараз...”
01.07.1941 р. Лист військовослужбовця С. В. ПОЛЯНИНА — батькам.

“...30 червня наше місто бомбардували німецькі літаки, але вони були під нашою маркою (зірки на крилах). О 6 год. десять бомбардувальників у супроводі чотирьох винищувачів тихо підлетіли до міста. У місті навіть не була оголошена повітряна тривога. Їх цілями був центр, а головне — міст, який поєднує старе і нове місто...”
м. Кам'янець-Подільський. 03.07.1941 р. Прізвища та долі адресатів не встановлені.

“...3 липня ворог скинув на місто понад 50 бомб. Багато руйну-

НЕПОЧУТІ ГОЛОСИ 1941 РОКУ

Автор композиції “Вартові пам'яті” А. Гайдамака

діти, з яких — а це вже нова композиція останньої зали “Вартові пам'яті” — залишилися серед живих лише 3 %. Замість облич і постатей — плащ-палатки. Троє височать німим докором над бойовими орденами, конфіскованими митною службою під час спроби вивезення за кордон, і розпиляною золотою Зіркою Героя, відреставрованою колекціонером О. Шереметьєвим. Коментарі зайві. А через 97 % проростає пшениця, волошки й ромашки, маки. Квіти — це єдині нереліквійні експонати сьогодення, в

місарові рейхскомісаріату України доктором Густавом Ольшлегером із Кам'янця-Подільського до Віденського поштового музею.

Метою цього, як на мене, морального вандалізму було дослідження суспільних настроїв перших днів війни в Україні. А листи — це безцензурне дзеркало душі, це розрахунок на відповідного адресата, в якому читається реальність ситуації. Уперше ці сповіді в конвертах були розпечатані науковцями Меморіалу через 70 років після їхнього відправлення, коли завдяки реституційним процесам кореспонденція повернулася в Україну. З того часу почалося нове життя листів: вони заговорили, ожили адресати й адресанти та їхні почуття. 80 % листів — а відправники — це солдати першого призову, студенти педінституту, мирні мешканці, угорські військові — це зовсім аполітичні настрої людей — побутові, ліричні. Працівники Меморіалу взяли на себе завдання не лише систематизувати матеріал, вони почали відчайдушно розшукувати адресатів і адресантів. У всі області України було розіслано ідентифіковані списки й адреси, відскановано конверти (щоб за почерком можна було розпізнати близьку людину), інформацію також оприлюднили на сайті Меморіалу.

Активно долучилася телепраграма “Жди мене”, завдяки якій знайдено 100 адресатів, не залишилися байдужими журналісти, пошуковці, волонтери. Різні долі промовляють із конвертів. Із 1208 на сьогодні опрацьовано 400.

почерків, орфографічні помилки, діалектизми, суржик, скорочення. У трикутничках та саморобних конвертах фотокартки, гроші, лотерейний квиток, засушені ромашки, волошки, маки. Через скупі рядки проступає узагальнений образ людини початку війни: “Маю вінтовку, як жінку — таке врем'я...” Ось окремі рядки тих далеких висловлювань, що стукують у наші груди:

“...22 червня о 4 год. 45 хв. німецькі бомбардувальники напали на нас. Так почалася війна...”
Бессарабія. 29.06.1941 р. Лист вій-

вань по вулицях Рози Люксембург, Пушкінській, Леніна, у центрі міста та на Польських фільварках. Більше 200 чоловік вбито, 150 поранено...”
03.07.1941 р. Прізвища та долі адресатів не встановлені.

“...У мене зараз іспити, можете собі уявити, що це за іспити, коли кожної хвилини прислухаєшся, чи не летить німецький бомбардувальник. Але для своєї Батьківщини потрібно перебороти все...”
02.07.1941 р. Лист Г. П. КОРНІЛОВОЇ, студентки Кам'янець-Подільського вчительського інституту — брату.

“...Просіть Бога і моліть, може, я колись повернуся...”

Пошук триває. Можливо, й серед читачів “Слова Просвіти” є адресати тих листів із 1941 р. Зайдіть на сайт www.warmuseum.kiev.ua. Непрочитані листи 41-го.

Нині триває листування науковців Меморіалу з родинами тих, хто отримав несподівану звістку з минулого. “...Низький Вам уклін за лист батька, адресований моїй мамі у далекому 1941-му. Дуже зворушливо тримати у руках цю реліквію зі знайомим почерком, знайомими висловлюваннями рідної людини...” (М. О. Парашук, 2010 р. Його батько — рядовий О. Парашук пропав безвісти у травні 1944 р. Останній лист родині він написав 3 травня 1944 р. за декілька днів до загибелі).

Непрочитаний лист 1941 року (фрагмент експозиції)

Людмила ІЛЬЄНКО
Фото Петра ЯРОША

Не буває нічого дорожчого в житті людини, ніж те, що вдалося зберегти. Для в'язнів концентраційних німецьких таборів такою річчю стало саме життя. Серед гостей ювілейної, з нагоди двадцятиріччя, зустрічі членів Української спілки в'язнів жертв нацизму, що відбулася нещодавно в Києві, була жінка, що дитиною жила в бараках для “жертв-донорів”: їх використовували як резерв крові та інших біоматеріалів для німецьких солдат. Вона й досі не може про це говорити...

Спогади в кожного свої. На чийсь дитячих очах спаливали всю його родину. Хтось завагітнів, знову ж таки, дитиною, від німецьких гвалтівників і народжував просто над дівкою в сортирі. А ще у їхній пам'яті лишилися те, як над ними знущалися, коли вони повернулися назад, на Батьківщину, принижували та обмежували в правах. І от, уявіть собі — ці люди знайшли в собі сили залишити минуле в минулому. Жити далі, народжувати і виховувати дітей, працювати. Дехто написав про своє життя в книжках. Хтось присвятив свій досвід участі у вихованні підлітків, роботі у вшануванні пам'яті загиблих, допомозі товаришам, які у скруті. На початку тисячоліття їх об'єдналося в цій організації півмільйона. Сьогодні лишилося десь близько 200 тисяч. Та це, безумовно, дуже сильні люди. Вони не знають слова “депресія”. Ошатно вдягнені, усміхнені, підтягнуті, вони продовжують свою боротьбу.

Нещодавно німецька студія випустила цікавий документальний фільм про життя жертв концтаборів, який називається “Трищина через все життя”. Ясно, що стикаючись із нелюдськими і непоодинокими приниженнями, людина може духовно надломитися. Та викликають безумовно, величезну повагу ті в'язні фашизму, які всупереч обставинам, долаючи шалений тиск ворожо налаштованого до них суспільства, все-таки вибудували своє життя. Їх аж ніяк не можна назвати сьогодні жертвами, бо вони перемогли свої образи, свій душевний біль. Коли я розповідала про цих дідусів та бабусь своїй найкращій подрузі, вона відповіла: “Ну, от. А тут молодь із забезпечених родин кінчає життя самогубством...”

Розповідає Голова Української спілки в'язнів жертв нацизму Маркіян Дмитрович Демидов: “Ми — найнездоланіша категорія серед наших громадян. Багато хто з нас не отримав освіти, не зміг створити родину, бо рабська праця, саме перебування у “Великій Германії” — невиліковні. Люди були довгий час принижені, і лише не так давно Законом про жертви нацизму нас дорівняли в правах з усіма громадянами України. Бо ми були і для німців “унтерменш”, тобто “недолюдками”, і вдома — “шпигунами іноземної розвідки”. Ми не могли вступити у престижні ВНЗ, нас не брали навіть простими робітниками на стратегічно важливі об'єкти. А дівчат, які були вивезені підлітками (14—16 років), потім вдома називали “німецькими вівчарками”. Вони втікали з сіл, десь до 1988—1990 рр. змушені були приховувати своє минуле. Методом консолідованої боротьби ми до-

Пам'ятник у Бабиному Яру

ЖЕРТВИ ЧИ ПЕРЕМОЖЦІ?

моглися того, що жертв нацизму включили в закон про статус ветеранів війни, а окремого закону про жертв нацизму ми діждалися 2005 року. Треба зазначити, що лише в Україні є такий закон. (До речі, 22 червня 1988 року, саме у Києві, відбулася перша на території колишнього СРСР офіційно дозволена зустріч малолітніх в'язнів фашистських таборів — Л. І.). 1991 року, під час розпаду СРСР, ми створили свій український національний союз і я очолюю його з того ж часу”.

У своїй доповіді на урочистому засіданні, присвяченому 20-й річниці утворення Спілки, Маркіян Дмитрович зазначив: “Пішли вже багато з тих, хто заснував нашу Спілку. Але хочу поговорити про те, чого ми досягли. Створення 1988 року Союзу малолітніх в'язнів фашистських концтаборів було нашим першим кроком. Це надало потужного поштовху до об'єднання в'язнів. Союз в'язнів жертв нацизму був створений 8 лютого 1991 року на установчій конференції, і тоді наша організація налічувала лише 23 тисячі жертв нацизму з 12 областей України. До нашого союзу входять люди різних національностей, віросповідань та політичних поглядів. Український Союз в'язнів жертв нацизму є членом Міжнародного союзу малолітніх в'язнів фашизму, якому у червні 2008 року виповнилося 20 років. Головною метою УСВЖН є історична, правова й моральна реабілітація її членів, їхній соціальний захист та надання посиленої економічної й гуманітарної підтримки. Не можу перерахувати все, що ми зробили за цей проміжок часу, але це велика робота. Півмільйона наших членів працювали послідовно. Після отримання нашої першої пільги, коли ми були включені в закон про статус ветеранів війни і гарантії їхнього соціального захисту, нас прирівняли до учасників бойових дій, ветеранів та інвалідів. Потім за підтримки фонду взаєморозуміння та примирення, з яким ми взаємодіяли, і за підтримки депутатського корпусу було прийнято закон про жертв нацистських переслідувань. Цим законом практично було поставлено крапку в нашому моральному принижен-

Маркіян Демидов — голова СВЖН

ні. Ми були офіційно визнані нормальними людьми та повноцінними громадянами.

Ми тричі пікетували німецьке посольство, написали декілька тисяч листів, починаючи з президента Німеччини, канцлера, бундестагу, до різних суспільних організацій для того, щоб повернути їх до питання про виплати нам. Бо на Заході жертвам нацизму було надано виплати ще на початку 60-х років: 122 мільярди дойчмарок. Нарешті, після довгих, важких, принизливих перемовин із німецькою стороною і за сприяння представників США нам було виділено десять мільярдів дойчмарок на всі східні країни. А на Україну — один мільярд сімсот двадцять чотири тисячі. Насправді ж, за нашими розрахунками, нам заборгували тридцять сім мільярдів! Але німці так і не визнали жертвами нацизму тих, що були вивезені на сільгоспроботи, жили у приміщеннях для худоби і працювали повний світловий день. Обійшли і питання про вирішення долі тих, хто працював у таких же концтаборах на території України, поновлював шахти Донбасу, металургійну й важку промисловість. А це були хлопчачки 14—18 років, і їх близько 250 тисяч! Не поспішає задовольняти наш позов і німецька залізниця, до якої ми звернулися за компенсацією моральних збитків.

Ми завжди бажані гості у школах, ліцеях, гімназіях та інших навчальних закладах не тіль-

ки в наших країнах, а й за кордоном. Нас запрошують до виступу в Німеччині, Польщі, ми відвідуємо ці країни і розповідаємо правду. Також безпосередньо контактуємо і з сучасною молоддю, і з людьми, що постраждали від нацизму. Є учасниками антифашистського руху. Займаємося видавничою діяльністю. Завершено роботу над тритомником спогадів “Пам'ять заради майбутнього”, альбому з конкурсів дитячого малюнка, що проводилися в Німеччині, Словенії, Чехії, та інших видань.

Заради збереження історичної пам'яті силами нашої організації в багатьох містах і селищах встановлено пам'ятники, стели, меморіальні дошки. Після довгої тяганини 22 червня 2005 року в Києві відбулося відкриття пам'ятного знака “Пам'ять заради майбутнього”. В Інтернеті відкрився наш сайт. Ми плідно працювали всі ці 20 років.

Першу групу екскурсантів до німецьких таборів я возив сам, автобусом. Тепер вони мудро називаються музеями, і в них нема вже багатьох страшних речей, котрі були раніше. Тільки в Освенцимі все збереглося більш-менш документально. Так-от, ще 2008 року, за допомогою президента Ющенка, в нас була остання поїздка, коли ми зустрілися в місцях масового винищення людей у Польщі й Німеччині. А наприкінці 2009 року відбулася наша зустріч із

представниками німецьких профспілок, які з подивом (!) відкривали для себе інформацію у спогадах наших співтан.

Наша делегація побувала на виставі Берлінського документального театру “Остарбайтен”, створення якого відбулося за участі активістів нашої Спілки. Вистави цього театру, який створила і очолює Марина Шуберт, часто проходять в Україні. Цього травня в Україні відбулося 4 вистави “Балерина за колючим дротом”, українською, німецькою та англійською мовами.

Рух за мир у світі посилюється завдяки самовідданій праці наших активістів. Ми проводимо виховні роботи з молоддю. Зокрема з тими дітьми, що втікають із домівок, хворими та психічно хворими дітьми”.

Спогади членів Спілки просто неможливо слухати без сліз. Наскільки ж страшно нам усвідомлювати почуття постійного ризику, яке не день і не два переживали вони. Тож чи часто знаходимо в житті хвилину, щоб вислухати їхню розповідь?..

Спогадами ділиться Інеса Борисівна Мирчевська, прес-секретар Спілки, авторка книжок про фашизм, зокрема “І він подарував мені маму”: “Я киянка в багатьох поколіннях, народилася голодного 33-го. Мені було 8 років, коли почалася війна. Тато пішов на фронт, а нас із мамою не евакуювали, бо намагалися насамперед врятувати євреїв та партійних. Так ми лишилися в окупації. То були страшні часи голоду, холоду, страху. А потім ми потрапили в облогу, нас завантажали у брудні вагони для худоби і повезли у Дуйсбург. Згодом я написала три книжки спогадів про той період свого життя. Там було халливо. Бараки, де на очах в один одного принижували, били, гвалтували людей. Вісім дітей було у таборі, зокрема я. Жили ми з батьками нелегально. І нам постійно погрозували, що переведуть у дитячий табір на досліді, або на кров, кістковий мозок для німецьких солдатів. Моя мати сказала: “Краще я обійму її, і нас просто вб'ють разом”. І ось, одного разу, коли прийшли гнати нас на роботу, вона дуже міцно мене тримала. Мене вирвали з її рук, маму кинули до карцеру, а наступного дня збиралися повісити. Все це відбувалося на мій день народження. Мені виповнилося 11. Я кричала, і наш лагерфюрер сказав: “Чого ця біла свиня так верещить? Затуліть їй пельку”. Сусідка пояснила йому все. І от, він вирішив зробити мені “подарунок, якого не бачив світ — залишити живою мою маму”.

Розповідає Лариса Степанівна Симонова, голова Макіївської міської організації Спілки: “Ми відкрили в нашому місті пам'ятник дітям-донорам. В нашому місті фашисти збирали всіх дітей, що опинилися без батьків, селили в притулок і використовували як “матеріал” для завойовників. Це єдиний пам'ятник дітям-донорам у світі”.

Гості ювілейної зустрічі багато розповідали про те, як нелегко складалося їхнє життя в Радянському Союзі. Вони штурмом брали своє життя, бо цінували й цінують його. І серед них багато науковців, керівників, нарешті, просто довгожителів, нині улюблених прадідусів і прабабусь. Тож побажаємо цим людям здоров'я та успіхів у їхній незамінній діяльності.

ДЖЕРЕЛО ДЛЯ СПРАГЛИХ: ВІДКРИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО ДОМУ БІБЛІЇ

Наталія АНТОНЮК
Фото автора

Серед великої кількості гостей — лідери багатьох церков православного, католицького та протестантського віросповідань, місій і релігійних організацій, дослідники Біблії, віряни й іноземні спонсори. Стрічку до Дому Біблії перерізали Президент Українського Біблійного Товариства Григорій Комендант та голова Верховної Ради України Володимир Литвин.

"Двері цього закладу відкриті для всіх. Господь у свій час сказав: "Мій дім буде домом для всіх народів". Але цей Дім не буде вартий нічого, якщо в ньому не буде найголовнішого — Книги Книг. Радію, бо український народ любить Біблію, читає її і намагається жити за нею", — сказав Григорій Комендант.

За роки існування УБТ надрукувало й розповсюдило понад 8 мільйонів примірників біблійних видань. "Біблію у кожну родину" — таке гасло організації, яке поширює релігійну літературу, зокрема серед людей з особливими потребами, пацієнтів лікарень і хоспісів, інвалідів, усіх представників соціально незахищених верств населення. Товариство має свої відділення у Львові, Харкові й Херсоні.

Голова Всеукраїнського Союзу

Біблія — це вічне джерело життя, що здатне втамувати спрагу всього людства. Нещодавно у столиці з'явилася нова "криниця для спраглих": 21 червня відбулося урочисте відкриття і посвячення Українського Дому Біблії та презентація Четвертого повного українського перекладу Біблії. Події приурочені до 20-ліття Українського Біблійного Товариства.

Християн Віри Євангельської Михайло Паночко на конференції зазначив: "Слово Боже, яке репрезентує Біблійне Товариство, може перевести Україну в іншу площину — в Біблії написано, коли будете дотримуватися Божого слова, то

станете головою, а не хвостом. Сьогодні, на жаль, Україна плететься у хвості в усіх добрих починаннях. А в поганих — займає перші місця. Тому з відкриттям Дому Біблії з'явилася надія, що Україна може стати головою у багатьох сфе-

рах суспільного життя. І це може зробити не політика, не економіка і не філософія, а Боже слово".

Один із засновників УБТ, почесний член Центрального Правління УБТ Микола Жукалюк відзначив, що Біблійне Товариство — ровесник демократичної держави України, і лише коли вони підтримуватимуть один одного, досягнуть вершин морального та економічного благополуччя. "Відтепер найголовніше завдання товариства — щоб якомога швидше Святе Письмо стало доступним кожному українцю", — зазначив Микола Жукалюк.

Вінцем 20-літньої діяльності УБТ є випуск Четвертого повного перекладу Біблії сучасною українською мовою з давньогрецької. За цим виданням велика праця доктора теології Рафаїла Турконяка, який подарував українцям чудовий переклад Книги Книг.

Віднині кожен подорожній зможе втамувати духовну спрагу в цьому релігійному храмі, який, ніби оазис серед багатоповітрянок, закликає до себе. Двері Українського Дому Біблії відчинені, головне — зробити крок.

Дмитро СТЕПОВИК, доктор філософії, доктор богословських наук, професор, член Центрального Правління УБТ з 1991 року, віце-президент УБТ у 1994—2003 роках, академік Академії наук Вищої школи України

Закінчення.
Поч. у ч. 24 за 2011 р.

В обговоренні доповіді виступили Террі Герберт з Об'єднаних Біблійних Товариств, Микола Мельник, Борис Тимошенко, Микола Жукалюк, Дмитро Степовик, Віталій Козубовський, Леонід Руденко з Всеукраїнського (пізніше Російського) Біблійного Товариства, о. Богдан Михайличко, о. Валерій Шкарупський та інші делегати. А делегатів усього було 68. Перше Центральне Правління УБТ було обране на установчій конференції з 15 осіб. Президентом УБТ обраний одногосно Яків Духонченко, віце-президентом — письменник Борис Тимошенко. На першому засіданні Центрального Правління УБТ був призначений виконавчий директор Павло Ставнійчук. Відповідальним за переклад Слова Божого був призначений я, за друкування перекладу — Павло Ставнійчук, за розповсюдження Біблії між Церквами — Борис Тимошенко. Звичайно, конференція прийняла статут, у якому йшлося, що кожна Церква, мала чи велика за кількістю своїх вірян, має бути представлена в Центральному Правлінні УБТ двома особами. А Центральне Правління збирається чотири рази на рік, наприкінці кожного кварталу по чергах.

Я не пам'ятаю, коли був офіційно зареєстрований цей статут, але керівники Товариства і відповідальні особи збиралися того літа й осені 1991 року частіше. Так, ми збиралися у Якова Духонченка в його офісі на вул. Л. Толстого, 3-а 9 липня, 19 серпня, 5 вересня, потім — у жовтні, листопаді та грудні 1991 року. Особливо тривожним було засідання 19 серпня. Щойно було оголошено у засобах масової інформації, що в Москві створено державний комітет з надзвичайного стану (т. зв.

ОБЕРІГ СКАРБНИЦІ СВЯТОГО ПИСЬМА За 20 років праці Українське Біблійне Товариство надрукувало й розповсюдило понад п'ять мільйонів Біблій українською мовою

"ГКЧП") і від влади усунуто Михайла Горбачова. Ми зібралися, щоб поміркувати й вирішити, що буде зі щойно створеним УБТ при новому диктаторському просталінському режимі. Духонченко дуже спокійно своїм оксамитовим басом втихомирив наші тривожні пристрасті, сказавши, що УБТ створене з волі Божої, а що є Боже, те непереможне. І ми переконалися, помолвившись Богові цього дня, на велике свято Преображення Господнього, що Божа справа справді нездоланна: 24 серпня ми пережили небувале піднесення, коли "ГКЧП" зміла хвиля історії, а Україна стала самостійною незалежною державою, вийшовши зі складу СРСР. Цій події і завданням подальшої праці УБТ було присвячене засідання Центрального Правління УБТ 5 вересня 1991 року.

Тим часом я став дуже пильно працювати над пошуками висококваліфікованого перекладача Біблії з оригінальних мов. Це була моя робота не на дні, тижні, місяці, а на роки. Я зустрівся і проєктував з колегами багатьох претендентів на перекладача, не полишаючи, звичайно, своєї основної роботи в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології Академії наук України. Це дало змогу мені разом з очільниками УБТ шукати фахівців з перекладу якраз в академічних колах. На жаль, в обох мовних академічних інститутах (Інституті мовознавства ім. Потебні й Інституті української мови) не виявилось спеціалістів — знавців давніх археологічних мов, готових перекладати Біблію. Але упродовж 1991—1993 років до УБТ і до мене особисто як відповідальних за переклади звернулося аж сім осіб, які охоче, із запевненнями взяли б за переклад Біблії. Наведу їхні прізвища й імена в алфавітному порядку: Герасимчук Лесь (запевнив, що самостужки опанував давні мови і знає

біблійну термінологію, топоніміку тощо), Дулуман Євграф (запевнив, що має майже готовий переклад Біблії), Заяць Борис (професор-мовознавець з Рівного), о. Лутковський Леонід (показав нам свої спроби біблійних перекладів, уривки надрукованих в київських журналах "Вічизна", "Людина і Світ" у 1990—1991 роках), Мазоре Ілля (викладач гебраїки в Інституті філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, запевнив, що є фахівцем з перекладу Старого Заповіту), Мостовий Микола (професор з м. Горлівки на Донеччині, запевнив, що працює над перекладом Нового Заповіту), о. Турконяк Рафаїл (науковець, монах-біблієст, має значні напрацювання біблійних перекладів).

Ми в УБТ вислухали усіх претендентів, познайомилися з їхніми спробами в перекладах, провели своєрідний конкурс. Це зайняло багато часу й енергії, але це необхідно було зробити для об'єктивності. Їхні переклади ми показували рецензентам з академічних установ та університетів, а також з української діаспори, але насамперед — главам Церков, членам УБТ. У моєму архіві значаться 16 рецензентів, які ознайомилися з напрацюваннями кандидатів на переклад Біблії під егідою УБТ, серед них знані професори-філологи С. Семчинський і А. Содомора, славетний перекладач класичної літератури Григорій Кочур, біблієсти Ян-Марія Анджеєвський та Іван Петровський, фахівці з давньогрецької мови єпископ Даниїл Чокалюк і викладач Олександр Кислюк, пастори Володимир Домашовець, Ярослав Шепелявець, Анатолій Прокопчук та інші.

Станом на початок весни 1993 року ми в УБТ вже мали чітке уявлення, хто що може зробити в галузі перекладу. Знаковим, чітким ру-

бежем стало засідання Центрального Правління УБТ 8 березня 1993 року. Правління після всієї попередньої експертизи вибрало перекладачем 4-го повного перекладу Біблії українською мовою доктора-священника, монаха Української Греко-Католицької Церкви Рафаїла Турконяка і доручило йому братися до роботи. Ця робота тривала — тепер ми це знаємо — 18 років: з 1993 по нинішній 2011-й.

Будучи обраним віце-президентом УБТ, я всі 9 років своєї каденції призначався відповідальним від УБТ за переклад — при наступних президентствах УБТ Миколі Мельнику та Анатолієві Глуховському. Про цю епопею можна було б написати цілу книжку, але я у співпраці з Миколою Жукалюком обмежився книжкою про всі дотеперішні переклади Біблії українською мовою. На жаль, у грудні 1993 року упокоївся в Бозі Яків Кузьмович Духонченко, в його особі зазнали великої втрати всі українські християни, а особливо УБТ, ініціатором створення якого і першим президентом був незабутній Яків Кузьмович.

Перекладач о. Рафаїл поступово надсилав зі Львова свої напрацювання перекладу. Постійними редакторами цього перекладу були професор Леся Звонська-Денисюк, професор Дмитро Степовик і мовник-стиліст Ольга Кагарлицька. Ми мали кількох консультантів з питань термінології, в основному це доктори філологічних наук Василь Німчук та Олександр Пономарів. До великого і славною ювілею Двотисячоліття Різдва Господа нашого Ісуса Христа наша редакторська трійця повністю завершила далеко не просте редагування Турконякового перекладу Нового Заповіту, і Біблійне Товариство вже 2001 року надрукувало його великим накладом. Українська християнська громадськість сприйняла цей ґрунтов-

но відредагований переклад дуже добре — як переклад цілком сучасний, відповідний стану української мови на початку XXI століття.

Згодом уся перекладацька й редакторська робота над Старим Заповітом була перенесена з Києва до Львова до інших фахівців. Це частково було виправдано тим, що перекладач о. Рафаїл постійно мешкав у Львові, і новій команді редакторів та новому віце-президентові УБТ о. Василеві Луцишину, теж мешканцеві Львова, легше й простіше було спілкуватися з перекладачем о. Рафаїлом. А вже в УБТ складалася традиція, що віце-президент Товариства є куратором перекладів.

Напрацювання о. Рафаїла Турконяка в ділянці біблійних перекладів (він також переклав і окремо видав Острозьку Біблію, за що одержав Шевченківську премію) знайшли жвавий відгук у засобах масової інформації, зокрема, в рецензії газет "Слово Просвіти" за 22 червня 2005 року, "Голос Православ'я" число 6 (198) за березень 2007 року, "Літературна Україна" за 12 квітня 2007 року та інших.

До 1991 року в Україні ніколи не було свого національного Біблійного Товариства, яке б стояло на чатах, оберігало скарбницю Священного Писання рідною мовою великого християнського народу, яким є народ український. Тому з погляду двадцяти років, що минули відтоді, можемо оцінювати той унікальний внесок у розвиток християнської ідеї, що тривав у початковий період діяльності УБТ при нині покійних президентах Товариства Якові Духонченкові та Миколі Мельнику. Нині УБТ — стабільне і, можна сказати, процвітаюче творіння українських християн усіх Церков. Воно не було таким у першій половині 90-х років ХХ століття. Але, як скромний працівник на ниві Божій у цьому Товаристві усі 20 років, я можу сказати, що передісторія та рання історія Товариства має надзвичайне значення для сьогодення й будучини християнської віри в Україні, бо саме тоді закладалися основи відродження наших занепалих душ.

“Кожна людина мусить увесь час проходити “процедуру очищення”, не лише фізичного, а й морального, інтелектуального”.

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ

*Учора все було зелене,
сьогодні білим зацвіло.
В часи прекрасної Гелени
ще не літало НЛО.*

*Були Геракли і Перикли,
і не порнуха, а Парнас.
Навіщо ми до всього звикли?
Навіщо звикло все до нас?*

Нинішнє суспільство розвивається в атмосфері тотального інтелектуального слому. А чи потрібна людині ця інформація, яка є лише відходом від інформаційного виробництва? Чи може голова людини вмістити все? Спадають на думку слова Шерлока Голмса, який казав, що його голова — вельми коштовна річ, щоб скидати туди різне сміття. Поезія — одна з можливих форм такого очищення. Зустріч із Гераклітом має пережити кожний, проте важливо також і бути готовим до цієї зустрічі.

Ця нова книжка Ліни Василівни не потребує “реклами” чи пояснень, це артефакт із матерії музично забарвленого слова, яке має шпарини у простір буття в його онтологічній з’яві, за М. Гайдеггером. Якщо роман (як “Записки українського самашедшого”) може викликати значні дискусії (бо ж роман, як писали Х. Ортега-і-Гасет, і Д. Лукач, і М. Бахтін, — це завжди свідомість часу конкретного, отже, він відображає соціально-інтелектуальну зрілість певної культурно-історичної спільноти) і навіть спровокувати конфліктні ситуації (можна пригадати вихід у світ романів Тургенева, Сартра, Жене, Маркеса, Рушді, які в різний час провокували чималі суспільні й літературні дискусії), то поезія не має такого поштовху до соціальних трансформацій. Поезія працює лише на індивідуальному рівні, вона створює ефект зустрічі з чудом. “Хочеться чуда і трішки вина”, — пише в одному з віршів Л. Костенко. До чуда людину наближає передовсім поезія, позбавлена імпульсивності та екстравагантного епахапу.

Усе ж такі вихід будь-якої книжки — не лише метафізичне, а й конкретно-зриме явище, яке потребує представлення передовсім у національній культурі. Потрібно, щоб якнайбільше читачів мали можливість відчути погляд Геракліта, увійти в його воду неповернення, відчути вогонь як унесвітню праматерію. Як зазначено в анотації до книжки, “цикли природи та людського буття тут зв’язані в єдине ціле, циклічний міфологічний час та лінійний час християнства перетинаються між собою. Вірші-осянення, вірші-попередження, вірші-реквієми і вірші, де триюфує неприборкана стихія людських почуттів, створюють цілісну симфонічну “поему” філософського осягнення Часу. У долученому до книжки аудіо-диску Ліна Костенко озвучує свою поезію про безмежжя в людині й людину в безмежжі”.

“Річка Геракліта” Ліни Костенко — видання цілковито міфологічне, бо ж постає синкретичним проектом: голос авторки доповнюють ілюстрації, поетичне слово дає поштовх до інтелектуальних рефлексій, які не пояснюють, а запитують. Лише у формі запитань можливий діалог із поезією. Оксана Пахльовська виступила упорядником “Річки Геракліта”. Мені ж випала честь

РІЧКА ГЕРАКЛІТА БІЛЯ БЕРЕГІВ УЖГОРОДА

Поезія не потребує тлумачень, а будь-які інтерпретаційні схеми, накинута на неї, завжди постають радше красивою інтелектуальною грою, ніж спробою поринання в її сутність. Проте, як здається, розмова про поезію може бути корисна в тому разі, якщо потрібно визначити й розставити деякі етичні й соціокультурні орієнтири. Поезія — апріорна філософія, представлена не в логічному вигляді, а в системі багатозначних образів. “Річка Геракліта” Ліни Костенко (“Либідь”, 2011 р.) — видання, яке має всі шанси залишитися якнайдовше над берегами вічної ріки української поезії. Ця книжка, на перший погляд, не має жодних дотикових із нашим часом — вона емансипована від конкретики сьогодення, що потонуло в болоті галасливої дріб’язковості й політичних абсурдних обіцянок. Вона видається спробою утвердити в українській культурі чисту естетику, позбавлену референції до соціально-політичної чи культурно-історичної дійсності. Геракліт вічний, він може з’являтися на обрії культури, ніби правічний маяк із нетутешнього світу. І цей маяк показує шлях до спасіння душі, її очищення від мулу повсякденності. Кожна людина мусить увесь час проходити “процедуру очищення”, не лише фізичного, а й морального, інтелектуального. Творчість найвизначніших поетів світової культури — Данте, Шекспіра, Гете — це поезія очищення, філософія порятунку індивідуальності за допомогою фантазії.

написати скромну післямову, в якій є спроба вийти на рівень соціокультурного аналізу цієї ситуації, в якій існувала поезія від часів Геракліта й до сьогодні. Зрештою, важливо зрозуміти, що створює ефект усеприсутності в часі в поезії, що “робить” поезію поетичною.

Взимку цього року книжка була презентована в Києві. Не буде перебільшенням сказати, що вона вже отримала резонанс у читачському сприйнятті, проте, на жаль, виявилось, що не в усі регіони України таке дивовижне видання може легко знайти шлях. Часом сьогодні, в XXI столітті, в епоху постінформаційної свідо-

сурдом і соціальною аморальністю керівників держави. Головне, щоб поштовхом до розмови стала поезія, а не покривджена реальність, яка не вкладається в голову цивілізованій людині. Медіа-світ, як завжди, продукує картинку історичного жажіття. Епізод із Юрієм Луценком стає все більш моторошним. І тільки слова нинішнього Президента вселяють одвічний оптимізм, наче він говорить їх із замороженого часу, а саме слово аж ніяк не відображає навколишньої дійсності. Людина сьогодні викинута у світ самотності і моральної втоми від нових обертів абсурдної політичної какофонії. Політики обіцяють од-

том розуміння, єдиною лінією Гніву проти цинічної дійсності, проти правового безладу й історичного абсурду, які панують в Україні. Ріка Геракліта заспокоює людину, гармонізує свідомість і дух, знімає полуду, наближає людину до світла естетики. Людина, гідна поцінувати мистецтво, ніколи не залишиться осторонь національної політики, зокрема в найтяжчий час. Поезія не закликає до боротьби, вона просто очищує людське серце. А чисте серце не може не боліти, знаючи про те, що відбувається навколо. Пропоную невеличкі фрагменти з виступів деяких промовців у ужгородському заході:

Валентина Статєєва, мовознавець, доктор філологічних наук, професор Ужгородського національного університету, дослідниця творчості Ліни Костенко:

— Ліна Костенко сказала: “Вірші пишуть мене, прозу пишу я, а над статтями я працюю”. Я належу до тих, хто працює над статтями, тому хотіла б сказати у своєму виступі про фахову наукову проблему: “Мова Ліни Костенко у полі зору лінгвістів”. Сьогодні в українському мовознавстві існує понад 130 публікацій, присвячених мовотворчості Ліни Костенко. З них маємо й кілька дисертаційних робіт (чотири), решта — ґрунтовні розвідки і статті. Слово Ліни Костенко стало предметом української лексикографії. Проте мушу зазначити, зовсім не одразу.

Торік в Інституті української мови НАН України було організовано наукову конференцію про “Мовосвіт Ліни Костенко”. Мені також випала честь бути запрошеною на цей захід. Сьогодні ми вже нарешті маємо близько 800 різних слів, епітетів, метафор, порівнянь, афоризмів і інших поетизмів Ліни Костенко, які залучено до словникової бази. Творчість авторки має відображення в Антології афоризмів, що не так давно з’явилася в Луганську. Ця Антологія містить світову афористичку, починаючи від Біблії, античних греко-римських часів (упорядник — пан Олексієнко). Це видання має й золоті перлини Ліни Костенко, оскільки афористичність — найприкметніша мовна риса авторки. Тут уперше розміщено 36 афоризмів Ліни Василівни. “Не треба думати мізерно...”, “Люди, будьте взаємно ввічливі...”, “Народ шукає в геніях себе...”, “Ще не було епохи для поетів...”, “Нехай тендітні пальці етики торкнуться вам серце...”, “Коли в людини є народ...”, “Страшні слова, коли вони мовчать...”. Усі ці слова вже

стали загальновідомими, крилатими, народними. Згадати тільки відомий вислів: “Нації вмирають не від інфаркту...”.

Сьогодні зафіксовано близько 200 афоризмів авторки, і це, як на мене, далеко не повний перелік крилатих висловів, перлин, які українському світові подарувала Ліна Василівна.

Христина Керіта, поетеса:

— Вчитавшись у поезію Ліни Костенко, я відчула, що, торкаючись її слова, ти застигаєш у якомусь такому дивному здивуванні, коли тобі починає бракувати слів. Колись, як вийшла збірочка “Над берегами вічної ріки” Василь Вароді приніс одразу 5 примірників і один подарував мені. Каже: “Оце я приніс, щоби подарувати своїм знайомим, бо завтра цієї книжки вже не буде”. Так і сталося. Мабуть, така сама доля чекатиме і на книжку “Річка Геракліта”. Мене вразила обкладинка, на якій — очі поетеси. Ліна Василівна дивиться у світ, в якому вона — людське дерево, хоч її часто підрубували під корінь. Вона дивиться понад часом і простором. Так може дивитися той, кому “Хтось диктує з-понад світу непередбачені слова”.

Ліна Костенко — поет, який має камертон. Коли поет напише щось не те, то камертон одразу звучить. Сьогодні в суспільстві камертон втрачено, бо “і чорт гидує купувати душі”. Не дивно, що поетка почувається самотньо.

Мене ізмалку

*люблять всі дерева,
і розуміє бузиновий Пан,
чому верба,
від крапель кришталева,
мені сказала: “Здрастуй!” —
крізь туман.*

Так само було самотньо й нашому Петрові Скунці. Вона змушена бути на самоті. Проте все, до чого вона торкається, одразу відтає. Відтають наші душі. З них опадає лущиня сірості, буденності, суєти. Ми ніби вперше відкриваємо його первозданність.

Тамара Розумик, мовознавець, доцент кафедри української мови Ужгородського національного університету:

— Єдина вада нашої країни: в нас немає громадянського суспільства. Є одиниці, є таланти, є генії. А спільного громадянського суспільства як системи національного опору немає. Ліна Костенко працює в умовах такої нестачі консолідації, тобто під час національної облого.

“Річка Геракліта” — це прекрасна книжка, і естетично, і за змістом. Справжній шедевр. Вражає спосіб упорядкування книжки, і за це окрема подяка Оксані Пахльовській.

Річка Геракліта проймає всю збірку за допомогою категорії Часу. В Ліни Костенко тема Часу — наскрізна. “Берестечко” — це ж спхоплений час, модель поетичної вічності. І всі нові вірші, які є в книжці, позначають плин Часу.

Насамкінець варто подякувати всім організаторам зустрічі “Річки Геракліта” із закарпатськими читачами: директорів Закарпатської бібліотеки Людмили Григаш, Валентині Статєєвій, Христині Керіті, Василю Шарканю, Віктору Коврею, київському видавництву “Либідь”, усім, хто допоміг, аби річка Геракліта протікала й по той бік Карпат. Можливо, колись, із часом на Закарпаття приїде й сама Ліна Костенко.

мости, географічні кордони (зокрема в Україні) можуть бути також досить непереборною силою на шляху не в поезії, а в її зримому представленні у форматі книжки. Тому, коли отримав запрошення від колег із Закарпаття (які нарікали, що в Ужгороді книжку придбати дуже і дуже складно, а в інтернет-книгарнях вона коштує майже 240—250 грн), одразу зголосився на зустріч. Закарпатський регіон існує на своїй орбіті, географічно віддаленій від серця України. Проте світ Карпат, як в одному з віршів сказала Ліна Василівна, — це особливий духовний простір.

Йду в Карпатах

*крізь летючі хмари,
де світанки сонце надпили,
де на скелях пишуть мемуари
блискавки, століття і орли.*

Подія, що відбулася в Закарпатській обласній універсальній науковій бібліотеці, не була презентацією у звичному розумінні слова. Радше спроба започаткувати рефлексію, спрямовану на визначення морально-етичних координат українського сьогодення, в якому естетика вимушена співіснувати з політичним аб-

Людмила ІЛЬЄНКО

ПОРТРЕТ ЗАПОВІТНОГО КРАЮ

Талант пані Анастасії розквітнув під небом чужини, після того як її примусово вивезли до Німеччини 1942 року, саме там вона отримала перше визнання як художник. Ув'язнена в м. Карлсруе під Франкфуртом, вона обмінювала на хліб свої роботи, завдяки чому й вижила. Саме там талант українки помітили і підтримали.

Анастасія Рак в основному побудувала свою творчість на розробці різних варіантів канонічних сюжетів народної картини. В її доробку і кітчеві “ринкові” варіанти живопису, і роботи, джерелами яких став український фольклор (“Козак і дівчина біля криниці”), популярні драматичні інсценування літературних творів (“Наталка Полтавка” І. П. Котляревського), “безіменні” малярські твори (“Козак Мамай”). Український колорит її картин підкреслений іграшковою яскравістю форми і невимовним спокоєм, що панує в аурі її робіт. Така відсутність драматизму й дивовижна врівноваженість композиції характерні для дитячого малюнка. Її роботи глибоко концептуальні, позначені обов'язковою символічністю. Наприклад, козак майже завжди зображений на коні (символ мужності), а дівчина — біля криниці, бо вода — символ жіночності. Долю символізує чоловік, душу — пташка, життя — великі квіти. Натюрморти обов'язково з кавуном. Вражаючий траурний ефект відрізаної скибки кавуна в картині за назвою “Не плачте, коли мене не стане”. Небо її картин зображено завжди дуже низько, мовби присутнє у композиції, і навіть буває переплутане місцями з іншими предметами, наче дійова особа сюжету. Анастасія Рак обожною жовтогарячі, помаранчеві кольори, її роботи дуже яскраві, світлі й завдяки своїй широті, справжності передаваних почуттів і невимовно живій колористиці мають величезну притягальну силу. Скільки в них широті й ліризму, як, наприклад, у роботі “Коли я айстри поливала”, де зображені закохани, або “Янгол-охоронець” із дитиною на руках.

Народилася Анастасія Трохимівна Дігтяр 27 листопада 1922 р. у с. Васильках Лохвицького району на Полтавщині. Малувати почала з дитинства, захопившись народним живописом на папері, полотні, дереві, склі, якого чимало бачила в інтер'єрах хат рідного села та на ярмарках. Мовою живопису втілювала улюблені веснянки.

1941 року селянська дівчинка Анастасія — студентка Лубенського педагогічного інституту. Та її навчання і студентське життя за рік перервала війна, і вона потрапила в оstarбайтери. Перебуваючи в полоні, несподівано почала творчо самореалізовуватися.

1945 року після закінчення війни художниця повертається на Батьківщину. Закінчує Лохвицьке педучилище, стає вчителькою молодших класів, збирає й вивчає народні картини.

Після Другої світової війни малює рідко: то на папері, то на фанері, то на полотні. Одружується, стає матір'ю трьох дітей. Разом із чоловіком Василем Івановичем Раком постійно змінює місце проживання. Десять років мешкає на Далекому Сході. У 1960-х рр. повертається в Україну — до Кривого Рога. У Радянському Союзі Анастасія Трохимівна пропрацювала вихователем в дитсадках двадцять п'ять років.

Лише 1989 року діти знову повернули її до живопису на склі у техніці примітивізму. На жаль, сьогодні Анастасія Трохимівна за станом здоров'я вже не дає інтерв'ю, тож ми поспілкувалися з її сином, художником, завідділу реставрації Музею Івана Гончара, Володимиром Васильовичем Раком.

“В Україні існує три типи народного художнього мислення. Примаченківський

Серед розмаїття форм і напрямів малярського мистецтва України існує така цікава техніка, як живопис на склі. Традиція малювати привабливі декоративні роботи й виносити щонеділі на базар на початку століття існувала в багатьох місцевостях нашої країни. Але чомусь радянська влада не вподобала цей жанр, вбачаючи у ньому щось буржуазно-націоналістичне. Мистецтво малювання на склі було майже зовсім забуте за радянської влади, хоч і переживало за минуле сторіччя два підйоми, і лише останнім часом відроджується у поодиноких художніх гуртах. Сьогодні ми хочемо розповісти про найяскравішу майстриню, що використовує малюнок на склі, можна сказати, його апологета у світі великого мистецтва, Анастасію Трохимівну РАК.

— це лінія декоративно-ужиткового малювання з використанням давньої знаково-релігійної системи: стіни, скрині, рушники, сорочки. Другий — лінія Білокур. Вона представляє академічну професійну систему. Але був ще і третій, заборонений комуністами. Це станкова народна картина українського базару. Яка, до речі, завжди знаходила свого покупця, інакше б її не створювали. На жаль, на Анастасії Рак традиція такого живопису закінчується. А секрет його в тому, щоб мінімальними засобами передати глибинні, важливі для кожної людини речі. У нас мало хто сьогодні це розуміє. А от, наприклад, у Франції, де загальом у мистецтві переміг модерн — концептуальна культура ро-

згармонізувати довколишній хаос. Українці в основу цього процесу закладають сердечне мислення і розуміння краси. Треба не тільки дивитися на світ, а й щось бачи-

реджуючи про “шмон” сусідів. Треба зазначити, що тато мій був комуністом. Але не за переконаннями, а власне, з необхідності, тому що був військовим. Він став комуністом на фронті, так тоді робили ті, хто йшов на смерть. Але він завжди слухав радіо Бі-Бі-Сі. І також завжди з друзями-військовими співав українських пісень.

А тепер трохи про саму техніку малювання. Для цього необхідні перо і туш, і контурове зображення, яке повністю треба тримати в уяві, наноситься зі зворотного боку скла у дзеркальному відображенні, тоді вже доходить справа до фарб. Цікаво, що під час перебування в Німеччині Анастасія Рак використовувала не просте скло й туш, як зараз, а навпаки, кольорове скло і крейду. Для малювання в цій техніці підходить темпера, прозорі лаки, бронзова фарба (бронзовий порошок, розведений лаком), кольорове туш. Під скло для посилення тонів підкладається фольга й кольоровий папір. За тло працює тонований картон, який з'єднується зі склом смужками паперу, що слугують за рамку”.

Анастасія Рак відома в світі як представниця культури цілісного міфологічного мислення. Мається на увазі синкретизм у сприйнятті легенди і буття, та сама дитяча невимовність, яку підкреслив її син. Цим поєднанням вмілої художньої інтерпретації фольклору, новаторства та традиції її творчість була цікава і для багатьох мистецтвознавців і науковців. Таких як Олександр Найден, Олена Клименко та інші.

Зараз Володимир Васильович Рак готує мамину виставку в Одеському музеї літератури. Її лейтмотивом стане саме зв'язок робіт Анастасії Рак із українською літературою та фольклором.

Герої її картин — люди під час жнив, обрядових ігор тощо, а ще — янголи-охоронці, до крил яких вона у своєму сповненому ризику житті неодноразово торкалася.

Із 1990-го по 2011 роки виставки художниці відбуваються в різних містах України. 1998 року вона отримувє премію ім. Катерини Білокур, а 2007 року — удостоєна звання заслуженого майстра народної творчості України. У травні 2011 р. виставка її робіт “Так близько мій край заповітний” проходила в київському Музеї культурної спадщини. 1999—2000 рр. — у рамках проведення Днів України у Франції шаленою популярністю користувалася персональна виставка А. Рак “Кольори України” в Музеї людини в Парижі. Картини так сподобалися французам, що виставку продовжили до восьми місяців. Картини художниці дуже до вподоби іноземцям. У Франції її називали українським Матіссом. Співробітники Музею культурної спадщини розповідають, що аташе Франції, відвідавши виставку, була дуже вражена роботами Анастасії Рак. Пані Анастасія відома за кордоном людина, а кияни тільки розпочинають відкривати для себе її творчість.

Картини А. Рак є в Канаді, Америці, Франції, Німеччині, Бразилії, Польщі, Болгарії. Зберігаються її живописні твори також у музеях і галереях різних обласних центрів України.

І сьогодні художниця продовжує творити, пише натюрморти, вкладає в живопис душу. Хоч і тремтить іноді рука, бо тримати пензля набагато важче, ніж лопату.

“Приніс мене сивий кінь
До дівчини прямо в двір”.
Народна пісня

зуму, дуже цінують мистецтво, яке щось говорить сердцю.

Моя мати — людина, якій у радянській системі не вдалося реалізувати свій талант. Насправді, десь глибоко в душі вона дуже переживала через це, мріяла про якісь вершини. Але сьогодні до неї приходять багато мистецтвознавців, художників, які визнають, що її малюнок набагато цікавіший за академічний. Мрія кожного художника, на втілення якої йдуть десятиліття, — віднайти власну стилістику. У мами вона вроджена. Головна її особливість — природність малювання. Це як саме життя, звичайні його дії. І діти, і народні художники орієнтуються у малюванні на власні почуття, власні реакції. У такому живописі відкидається будь-яка ідеологія, виявляється природа людини. Справжнє мистецтво завжди напіврелігійне. У нас самих чи над нами існує якась інформація, яка матеріалізує прагнення нашої душі і допомагає знайти засоби висловлення, такі як колір. Кожна творча особа прагне насправді одного —

“Буде з цієї пшениченьки коровай,
А з цього насіння — шишечки,
Сподівайтесь на весілля, дружечки”.
Петрівчана

ти, — от що я виніс із родинної філософії. Таке покликання нашої нації. Адже ми не воїни, ми — художники. І саме такими засобами ми звикли боротися за себе.

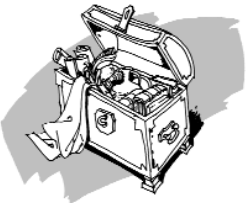
Ми з мамою в дитинстві завжди співали пісень. Вона виросла в заможній сільській родині. Село в ті часи було до-

“Ой в полі, в полі, на край дороги
Гречана панна, панна Настуня,
Панна Настуня пшеницю мила!”

Кольядка

волі розшароване, люди її рівня полюбляли збиратися і співати українських пісень за зачиненими вікнами. Так що вона з дитинства, з 20-х років минулого сторіччя, отримала повну народну освіту з культури. Грала в самодіяльному театрі. Усе це й дало їй сили вижити в Німеччині і в інші складні часи. Вона є свідком голодомору, її мама, моя бабуся, надавала їй приклад порядності, завжди попе-

— Романа, як виникла ідея створення театру народної творчості “Човен”? Чи змінилася за роки існування його “конструкція”, філософія?

— Театр “Човен” постав з ідеї створення театру атмосфери, театру етнічного. В Україні нічого подібного не було. А етнічний театр мав би бути саме в Києві. Все почалося з експедиції. Невеличка експедиційна група збирала усну народну творчість, матеріальні й нематеріальні духовні цінності. Спочатку були костюми, згодом народне начиння. Ми хотіли зібрати й створити живий музей. Згодом усе глибше занурювалися в атмосферу української культури, вірувань, звичаєву, традиційну культуру. Звідси перші інсценізації обрядових дійств, а це вже трішечки віяло театром. Так ми створили театр, засипали музейну територію сіном. І на Трійцю п’ять років тому відбулася прем’єра вистави “Чарівниця”. Вона й нині презентується у мистецькому просторі. А далі — фестивалі, долучення до інших етнічних діячів. Ми пройшли “Етноволюцію”, “Країну Мрій”, всіляко намагалися допомогти, бо інсценізація обрядовості була далеко не на рівні в Україні. Наш “Човен” плавав скрізь, де тільки міг.

Філософія “Човна” і його структура — актори, які не мають вищої театральної освіти. Вони відкриті, не вмюють брехати, а просто живуть цим життям. Сцени як такої у нас ніколи не існувало. Ми максимально наближаємо глядачів до дійства: вони знаходяться не на виставі, а безпосередньо в ній, бачать перед собою актрису, одягнену в етнічний стрій певного регіону. А це освітня робота. Бо наші глядачі знайомляться з традиціями певного регіону через своєрідну вишивку, оригінальний костюм. Часом нас запитують: “А что, это украинские костюмы?” Так, це наші слов’янські костюми, які трішечки залежалися в скринях.

Ми виконуємо різний репертуар, щоб відкрити самотність того чи іншого етнографічного регіону. Так, “Чарівниця” познайомила з Чернігівщиною, “Червона відьма” — з Гуцульщиною, “Палагна” — з Середньою Наддніпрянщиною, “Божевільная” — зі Слобожанщиною. Ми розповідаємо про ментальність українського народу, про його багатогранну культуру.

Весілля Ярила з Весною

РОМАН КОРНІЄНКО: «РОЖАНИЦЯ» ОБІЙМАЄ ВСІХ ЛЮДЕЙ У НАДІЇ СОБОРНОСТІ»

Мрійники завжди ідуть проти течії рутинності й під вітрилами оптимізму. Саме вони втілюють у життя найнезвичайніше, тримаючи “на плаву” один із вагомих сегментів народної творчості. А вдвічі цікавіше, якщо це етнотеатр “Човен”. Там живе наше минуле, що проросло в теперішнє і дихає майбутнім.

Роман Корнієнко

Через дослідження ми зрозуміли суть відродження етнографії — це возз’єднання людей навколо Древа Єдності...

— **Із 2006 року “Човен” у відкритому мистецькому плаванні. Чи натикалися на підводні рифи? Чи сідали на мілину матеріальної скрути?**

— Найбільший айсберг, на який ми наштовхнулися, — держава та Міністерство культури. Коли прокидається народ, коли він усвідомлює свою самотність, народжується патріотично-зміцнюючий дух. А державі це не потрібно. Державі тільки треба — моя хата скраю. Одне слово, багато проблем, непорозумінь. Траплялося й таке — ми мали приміщення і просто втрачали його... Натомість туди заїжджали якісь “чужорідні елементи”, які вигідні Києву, бо це продається-купується.

Але ми ні на кого не ображаємося, а просто робимо свою справу. Глядачі ж збираються у свої кола біля нас, — цього достатньо. У держави ми ніколи не просили грошей, це були наші приватні кошти, спонсорські внески. Поплавали ми і біля берегів НЦНК “Музей Івана Гончара”... Здавалося б, цілеспрямований заклад, а насправді мертва зона. Але в тому музей не винен. Це провина Міністерства культури, бо за стандартом усе має бути мертве — це музей. А навіщо тоді зі скринь виймати, якщо не показувати? Музей має бути живий. За допомогою акторів оживає наша українська традиція. Але ламати цю систему ми не збираємося. Краще свою справу робити, а там Господь виведе на якийсь берег.

— **Як вважаєте, чого не вистачає “Човну”, щоб стати своєрідним “Новим Ковчезом” народної культури українців?**

— Бракує соборності поміж багатьох окремих мистецьких структур, між ними немає єдності. Хтось вивчає етнографію Полісся, хтось — Чернігівщини, Полтавщини. Всі заціклилися на чомусь од-

ному. До соборності мало хто йде. Безумовно, первинну культуру підняли багато колективів, зокрема “Божичі”, “Володарі”, саме для трансформації в сьогодення, в картини, у вишивку. Вона має звучати по-іншому. Але мої колеги-етнографи, на жаль, переключили все зі старих скринь у нові, закрили їх на замок. На співпрацю, співдружність не йдуть. Тому що цінують той шлях, який проробили, ті кошти, які вклали. Коли пропонуєш — сходься до нас, бо треба зробити ідейний захід, то мало хто погоджується. А “Човен” — театр специфічний, ми хоче-

Мені неодмінно хочеться зануритися у цю атмосферу і відчувати, як у закутках душ акторів і глядачів міцно закорінюється Древо Єдності.

...“Так-так-та-а-к, а де ж капітан цього судна?” А ось і він — Роман КОРНІЄНКО.

ному. До соборності мало хто йде. Безумовно, первинну культуру підняли багато колективів, зокрема “Божичі”, “Володарі”, саме для трансформації в сьогодення, в картини, у вишивку. Вона має звучати по-іншому. Але мої колеги-етнографи, на жаль, переключили все зі старих скринь у нові, закрили їх на замок. На співпрацю, співдружність не йдуть. Тому що цінують той шлях, який проробили, ті кошти, які вклали. Коли пропонуєш — сходься до нас, бо треба зробити ідейний захід, то мало хто погоджується. А “Човен” — театр специфічний, ми хоче-

Ярило в оточенні дружок Весни

мо етнографію не ту, яка була колись, а етнографію, яка несе думку. І ми цю думку демонструємо у різних жанрах. Це може бути і феєрія, і поєднання різних стилів. У “Чарівниці”, наприклад, звучать і арабські мотиви, і слов’янські, і трішечки навіть тибетських мотивів. Глядач ніби бачить увесь світ. Нині етнографію треба адаптувати, її треба представляти на світових теренах. Але, може, це тимчасовий фактор, може, Україна ще не дійшла до європейського мислення. Ми отримуємо велику благодать і самі її знецінюємо, або закриваємо на п’ять замків.

— **Ваш “Човен” пливе за течією театрального мистецького модерну...**

— Так. Наш театр нестандартний, самотній. Ми діємо по-іншому. Сьогодні “Чарівниця” відбувається тут, у залі, а завтра на човнах переправляємо людей (ми любимо такі експериментальні виїзди), і на острові “Чарівниця” йде від заходу сонця до сходу. Ми йдемо до перформансів, це цікаво і акторам, і глядачам. І після вистави глядач запитує: “Де можна взяти справжню сорочку?” І ми скеруємо, куди звернутися... А те мистецтво, яке я називаю мертвим, показовим, пластмасовим, нехай також буде. Єдине побажання: підтягніть рівень...

Прикро, коли творча молодь виїжджає за кордон. Мистецькій натурі важко, і якщо вона не визнана, то замикається у собі. Я свого часу сказав: “Приходьте, весла є, гребем”. І приходили люди, експериментували і залишалися.

— **П’ять років постіль Ви організуєте Всеукраїнській фестивалю весільної традиції “Рожаниця”. Які особливості цьогорічного фестивалю?**

— “Рожаницю” цього року ми трішки перейменуємо. Велика подяка голові сільської ради Бобринці Владиславу Данченку, який був ініціатором, і свого часу сказав, що фестиваль відбуватиметься саме там. І ми кинули якір в Бобринці.

На нашому фестивалі ми відновимо те, що призабуто. У нас на святі немає алкоголю, максимально українські, природні умови, ми відчуваємо відповідальність за те, що робимо. На фестивалі відтворимо едем — завітчані українські хати, рушники, символіка...

Цього року ми проводили жорсткий відбір майстрів. Бо вони не просто показують свої роботи, а й навчають техніці виготовлення, розповідають, що вони виготовляють. Тому майстрів відбираємо індивідуально, цьогоріч будуть представлені майстри не лише з України.

Радуватиме різнобарв’я танців, пісенної творчості. Весілля як окремому аспекту на “Рожаниці” вже тіснувало. Рожаниця обіймає всіх людей у надії соборності. Це буде весілля перуанської, слов’янсь-

кої, індійської культур. Також на фестивалі представлять Рушник Соборності, який завдовжки близько ста метрів. Його освята відбудеться в Києві. Цей фестиваль — перший крок до співдружності культур. Тут з’єднається багато світів, це буде велике дійство!

— **Чи готовий Ваш театр до мистецької навколосвітньої подорожі?**

— Звичайно. Фестиваль, який відбувається, цьому підтвердження. Театр обов’язково поїде в Литву, Індію... Наш “Човен” попливе по різних країнах.

Спілкувалася
Уляна ВОЛКОВСЬКА

Іван ПAVЛЕНКО,
професор, Київський національний
університет ім. Т. Шевченка

Закінчення. Початок у ч. 25 за 2011 р.

СІЛЬСЬКА ПРАЦЯ

Людьми нас робила сільська праця з дитинства. Літа тоді були спекотні, але в міру, й дощі з грозами проходили частенько. Усе росло гарно. І садок яблуневий наш почав підніматися в 50-ті. А я став долучатися до сільської роботи. Ото був виховний процес. І не треба було педагогічних методик, психологів, вчителів із трудового виховання. Треба було пастися курей, каченят, гусей, поросят, телят, корів, кіз, овечок, індиків. Усе це з роками після війни розвелось в острівчан. А вдома всякої-всячини треба було робити, допомагати батькам. Часто вечорами в ліс уже їздили возком по дрова або по сіно. А ще возили на возку до болота мочити коноплі. Коноплі в'язками клали у воду, а зверху пригнічували мулом, щоб не спливали. І так коноплі мочили днів десять. Поїхали возком у місячну ніч їх забирати. Батько у підштаниках, мама у полотняній сорочці бродять по озеру в болоті, витягають коноплі до берега й — у возок. Веземо додому, і я позаду возок попишаю, все ж батькам легше. Стали вивантажувати у дворі, а в тих в'язках — в'юнів повно. Набрали їх цілі ночви. Посолили, посушили, а юшка — от добра!

Не можна не згадати тодішніх жнив. На городі вирощували переважно жито, а з нього пекали вдома хліб. Та ще сіяли просо, ячмінь, інколи гречку. Пшеницю сіяли дуже рідко — певно, тому, що хліб на столі мав бути житній. Як зернові достигали, то якогось дня (за місячним календарем слідкували) батько й мати просили у Бога помічати починати жати. Красива та робота. Спочатку в'язалося перевесло, а потім на нього рівенько лягало з маминих рук важке колосся. Батько теж жав, хоч і менше, але він дуже туго в'язав снопи після того, як пожате просило на сонці. Снопи складали в полукіпки й накривали “шапкою” з снопа. І в будь-який дощ снопи не замокали, а “доспівали” десь пару тижнів. Потім батько молотив у дворі. Робив він це сам. Ми з мамою допомагали прибирати соломі, яку знову в'язали уже в кулі (а не в снопи), і та солома годилася для крівлі будівель або на розпал зимою, на підстилку для худоби тощо. Зерно, перед тим як везти до млина, що стояв у нас за городом на горбі, сушилося на печі. Мололи зерно, починаючи з пізньої осені і зимою, коли розгулювалися потужні вітри. Мололи й ночами, бо у млині було завізно. Цією важливою справою займалися чоловіки. По ночах між ділом вони курили самосад, розповідали різну бувальщину, але в млині не прийнято було пити горілку. Привозили туди своє збіжжя і вдови, які були на своєму обійсті й жницями, й молотницями, і косили самі, й дрова рубали, і загороди городили, та й не тільки — все господарство було на їхніх плечах, поки підростали діти. Серед них були й бездітні жінки, обездолені, які так і доживали віку в самотності, ладуючи своє нужденне життя, радіючи хіба що Сонцю та, може, добромому слову, почувому од когось...

ХУТІРСЬКА ШКОЛА

До острівської початкової школи я пішов у “холодному” 53-му, в рік смерті Сталіна. Перша вчителька в мене була Ольга Іванівна Ріба, що вела перший і другий класи одночасно, а її чоловік Григорій Пилипович Ріба вів третій і четвертий класи. Академічна година ділилася навпіл: півгодини тему пояснювали одному класові, а півгодини — іншому класові. Ходив я до школи з полотняною шанькою (торбинкою) через плече. Туди складав книжки, зошити, чорнильницю і ручку з металевим пером. Звичайно, ж чорнильниця розливалася дорогою та коли я борювався з товаришами, і та шанька ставала рябою од фіолетових плям. Мати її прала, але плями лишалися, і батько тягав мене за вуха й сварив та ще до того частував лозиною.

Через рік (у другому класі я був) прислали нове подружжя вчителів — Михайла Романовича Савченка і його дружину Пронію Яківну. Вчили вони нас добре, лише сварили за

Брат Андрій з німецьким музичним трофеєм

колядування, але то “для виду”. По закінченні початкової ми складали іспити з української мови й арифметики до Бахмацької школи № 2. І почали ми ходити чималеньким гуртом (до 15 осіб) до тієї школи за шість кілометрів. Ні восени, ні зимою нас, школярів, ніхто не підвозив — ходили пішки. Одна була в нас перевага, що ми перед уроками не робили зарядки. Але ми й так росли фізично міцними. Весною, як травичка встеляла землю й співали різногосподо пташки, ми просто не йшли до школи, а залишалися в лісі по дорозі, грали в гилки, а згодом у футбол, смажили сало на вогнищі, підкріплялися і в певний час вертали додому з усвідомленням учиненого. Потім уже були “розборки” і в школі, і вдома.

Вчителі були дуже фахові й вимогливі. Оцінки ставили об'єктивно. Престиж навчання був високий. Дбали і про моральне, і про фізичне виховання. Закінчував я хрущовську одинадцятирічку. Отримав посвідчення фахівця рільничої бригади...

Із вдячністю згадую свого вчителя співав Віталія Омеляновича Страшного. Він був великий музикант, блискучий хоровий диригент, який віртуозно володів скрипкою і вчив нас нотної грамоти, а ще завжди ходив у вишній сорочці. Здається, його батька зацуркували за націоналізм у 30-ті. Прищепив він мені любов до співів, і вступив я після закінчення школи до Ніжинського культосвітнього училища на хороше відділення, яке закінчив із відзнакою й 1967-го вступив до Київської державної консерваторії імені П. І. Чайковського на диригентсько-хоровий факультет.

МАМИНІ ВИШНІ

ХУТІРСЬКІ ЛЮДИ

Пишу й згадую, як батько катав мене у своїй бригадирській бричці. Це було 1949-го. Батько був бригадиром острівської бригади, мабуть, років зо три. А коли йому запропонували стати головою колгоспу, то відмовився, бо часи були непрості. Достатньо було на людину написати щось в “органи”, і вона після того зникла. Батько був людиною поміркованою, обережною. Все мене застерігав від зайвих балачок. Розповідав, як ночами він стеріг колгоспне добро сам. А люди вночі йшли, щоб не вкрати, а забрати своє зароблене. Нікого не “здав”, але не витримав і пішов працювати конюхом.

Місцеве начальство, починаючи з бригадирів, ходило в чорних і синіх галіфе, в ялових або навіть хромових чоботях і сталінських високих картузах зеленого, “защитного”, кольору з великим козирком, але без кокарди. Їздили бричками — двоколками однокітними. Перша “Победа” з'явилася 1955-го в голови колгоспу Дениса Кир'яновича Копи, який чомусь говорив трохи поруськи, мабуть, після військової служби в армії. А батько мій ходив у картузі-восьмикинці й звичайному селянському одязі, нічим не виділяючись, навіть як бригадирствовав. Об'їждчики (сторожові державного й колгоспного майна) їздили верхом на конях, щоб можна було наздогнати крадія. Пам'ятаю чотирьох бригадирів за буття колгоспу. Усі вони мали загальний стереотип одягу, поводили себе брутально, гнули руським матом на людей, пили надурняк горілку, і, до речі, всі вони були партійні. Хами були “отпетіє”. Прізвись не називаю, бо троє з них були земляками-острівчанами — все-таки свої. До них люди йшли просити дозволу взяти підводу, щоб привезти дрова або сіно чи на базар повезти, щоб щось продати або купити.

Інша справа прості люди, мої дорогі земляки. Майже всі вони були уродженцями великого села Городище, що під Батурином. Традицією козацьке село з великою церквою, вибудованою козацькою старшиною із золотим іконостасом, як мені мама розповідала. Село мало високу традиційну культуру, славилася піснями, майстровими людьми й хліборобами. Коли в селі стало тісно, то завдяки тодішньому прем'єр-міністру Петрові Століпину, окремі сім'ї виселилися на хутори. Отож і мої діди оселилися в Острові серед квітучої природи на родючих чорноземах.

Мого дідуся по мамі звали Омелько. Був зросту невеликого, але з великою бородою і дуже хазяйновитий. В імперіалістичну взя-

ли його німці в полон. Служив добросовісно у німецького доброго господаря-бауера, і той відпустив його додому з усяким столярним і слюсарним інструментом. Дід мав млин-вітряк, що стояв за великим садом на гірці, а ще змайстрував ручного млина у клуні. В колективізацію великого конфіскували, а того, що в клуні, не зачепили, бо Омелян Федорович його то збирав, то розбирав по частинах і так обдурив конфіскаторів... Ходили і мама з татом до нього молоти дерку. Я те бачив. Дідусь був дуже делікатною людиною. До всіх звертався на “Ви”, і навіть до дітей, чого я не міг утямити. Вперше яблуко і ложку меду я спробував із дідусевих рук. Якщо Федір Антимонович, коли сварився — вживав деякі невластиві для української культурної традиції фольклорні елементи, а в Омеляна Федоровича найкрутіша лайка була: “Кат його знає!”. Ніде, ні в яких фольклорних джерелах подібного не знаходжу. У війну, коли вступили німці й прочісували Острів, дідусь Омелько поговорив із ними добірною німецькою мовою так, що ті були в захваті від нього. Дітьми його по плечах схвально поплескали і після того в хутір тільки інколи приїздив німець-комендант Йосип подивитись за порядком та “свої” поліцаї, бувало, заглядали по дворах, щоб якогось харчу розжитись у людей (яєць, курей тощо).

...Жили на нашому хуторі Галасі, Коломіїці, Воробей, Хоруженки, Рисенки, Сорочки, Темнюки, Домашенки, Шкаври, Пащюки, Топішки, Струги, Браги, Тишенки, Невольки та інші поважні господарі, які давали лад у своїх господах. Окремі з них чомусь мали вуличні прізвиська (Воробей-Мара, Стругий-Кальошок, Воробей-Маленко). Вони будували млини, кували залізо, столярували, лимарювали, вирощували сади, тримали великі пасіки, співали, ворожили, любили та славили Бога, як і годиться православному люду. А в сусідньому хуторі, що через болото, жило велике плем'я Кошмалів, які теж були закріпані в острівській колгоспній бригаді. Серед усього того люду виділялися своїм колоритом індивідуальності, інакше кажучи, люди чимось примітні.

Ходячою легендою був Степан Тимофійович Згонник, а по вуличному — Хабеньок, що з Кошмалового хутора. Чоловік той був росту невисокого, але надзвичайно кремезної статури. Зовнішність типового українця з великою круглою головою та яскравою, чітко окресленою великою лисиною, маленькими, але дуже розумними й проникливими очима. Це була людина з феноменальною пам'яттю й дуже потужною розуму. Розказував він якось: проїхав, мовляв, потягом від Владивостока до Бахмача і всі назви станцій та полустанків уже знав напам'ять у відповідній послідовності, де зупинявся потяг. У буремні часи 1920-х побував на службі в загонах Махна, Червоної шапочки й інших формуваннях. Дивом уцілів, повернувся до свого сільського життя й став видатним народним адвокатом. Завдяки своїй пам'яті Цивільний і Карний кодекси знав напам'ять постатейно. Захищав у судах різних людей, хтось щось поцупив десь і попався, хтось за межу посварився, хтось майна не поділив із кимось — на все це в нього знаходилися такі юридичні аргументи, що він не програв жодного суду як адвокат. Робив він це за натуральну плату — хто чим і як міг завдячував: хто шматком сала, хто мішком борошна, а молодіці (як правило вдови) відробляли йому на городі. Церкви в селі не було. Тож Степан Згонник, знаючи досконало всю церковну ритуалістику, відправляв молебні на похоронах і на поминках односельців. Не доведи Господи з ним було затівати сварку. Фіаско будь-якому його супротивнику було забезпечене завдяки його потужному інтелекту і вмінню колоритно вживати безліч епітетів і порівнянь, адресованих “супротивникові”. Особливий ефект усе те мало, коли діалоги відбувалися в супроводі реготу сільської громади.

Вся родина Павленків. 1966 р.

Громада села збиралася щодня о шостій ранку в колгоспному дворі біля лавки (кранічки). Там же бригадир роздавав наряди на роботу, а молоковоз (дядько Іван) приймав від селян молоко на здачу “государству”. На тих гамірних “тусовках” можна було почути всякі новини, бабські плітки, хтось комусь якісь поради давав тощо. Я те спостерігав, коли підлітком на канікулах працював пастухом у бригаді.

Було тоді в хуторі багато інших колоритних постатей. Чого був вартий хоча б коваль, теж наш сусід, Михайло Юхимович Пацюк. Кував усе: борони, сапи, ножі, начиння до возів, гарб, безтарок для зерна, ремонтував колгоспну техніку, обслуговував бригаду й усіх хуторян. Був завжди веселий, мав п'ятьох дітей, завзято ловив у хутірському болоті рибу й полював на звіра. Його мати, Мелашка, щось знала: і від пристриту, і від усякої недуги вишпигувала дітей, та й дорослі йшли до неї, щоб збавитись од “поробленого”. Окрім Мелашки Пацюкової, були на хуторі й інші люди, що зналися на знахарстві. Остання з них, Ганна Галась, пішла у кращий світ декілька років тому. Шептала скоромовкою. У тому всьому була комбінація православних молитов із прадавніми нашими замовляннями. Помагало. А ще мене дивувало те, що вона ніколи не давила комарів, які сідали їй на руки або на лице, а делікатно зганяла: “божа твар теж хоче жити”. Отака філософія була в наших людей!..

Не можна забути великого саду, що за моєї пам'яті був колгоспним. А насправді той сад із розкішних яблунь і груш колись посадив острівський заможний чоловік на прізвище Шкавро. Була в нього земля, сто вуликів пасіки і все в господарстві, та розкуркулили, заслали і десь він згинув у Сибіру. А стара Шкавриха залишилась із синами Михайлом та Сашком і доживала віку сама у маленькій халупині біля того розкішного саду. Я частенько бачив стареньку, як вона журливо сиділа під старою грушею-дичкою, що біля хати, певно, поринаючи у своє колишнє, що пішло з роками. Довго той сад ріс і ріс та все рясно родив. Але десь у шістдесятих спилили його на дрова, як і острівський млин, за вказівкою когось із недотепкуватих начальників...

Була в “созі” хата-читальня. Збиралися там по вечорах дядьки й різали в карти, інколи попивали самогонку, курили самосад. Усе те починалося з пізньої осені й тривало до квітня. Десь 1957-го добудували клуб, і там стали два рази на тиждень “крутити” кіно. Там же була пристойна бібліотека. Це вже було цікаво, бо збиралася молодь, гармошка грала “страданіє”, “карапет” і вальс. Танці, сміх, лускання насіння, залицання, бійки за дівчат. А найвище — постановка “Наталки Полтавки” Котляревського. То був незабутній спектакль. Досі живе Михайло Петрович Галась, який створив незабутній образ Виборного.

Отак я ріс у природній благодаті, серед моїх чудових земляків, які дали мені духовну снагу й любов. І, певно, я також є продуктом тієї чарівливої острівської мови, тих пісень, що кожного вечора лунали із різних куточків того маленького хутора, із колгоспного поля. Співали їх на весіллях, на хрестинах, на народинах, на традиційних і нетрадиційних святах, і просто в будні — так красиво співали мої земляки.

А тепер Острів усе меншає. Хто вмирає, хто з'їжджає, залишилось якихось тридцять душ. Позаростали чагарниками заплавні квітучі луки з північного боку хутора річки Поросячки (чи ще кажуть — Бахмачки), а з іншого — річки Борзенки, бо не стало кому їх викошувати. Інколи вчувається мені дзенькіт кіс великого гурту острівських косарів, справді дорогих моєму серцю земляків, які вдосвіта заходили в “ручку” і один за одним, не відстаючи, весело гнали довгі гони, а під ноги їм лягали пишні покоси духмяної трави. А тепер немає нікого, пішли вони всі й забрали з собою жарти й пісні, а часом кумедні сварки. Залишились тільки спогади та мамині вишні, що цвітуть кожної весни однаково красиво, нагадуючи про моє босоного дитинство, про мою красиву родину, школу й численних друзів, які пішли у мандри й осиротили хутір, шукаючи свою долю, де кому як прийшлося. А може, в тих білих пелюстках віддзеркалюються радості й печалі тих, хто за межею Вічності? Можливо, про це знають ластівки, що сповнюють своїм щебетом той старий батьківський двір і сад, а може, бджоли, що носять солодкий мед у чужі вулики і гудуть, і гудуть, і гудуть?.. А серце моє, сповнене щему, знову й знову кличе мене у мамин вишневий сад...

ЦІСАРСЬКИЙ РАДНИК, ЩО ПОДАРУВАВ ЧЕРНІВЦЯМ СЕРЦЕ

Ім'я чернівчанина Андреаса Мікуліча фон Радецькі (1804—1881) добре відоме у світовій архітектурі й понині, хоча минуло понад 200 років від дня його народження, а 13 квітня виповнилося 130 років від дня його смерті.

Чернівецька міська ратуша

Марія ВИШНЕВСЬКА,
м. Чернівці

Довідка “СП”

Андреас Мікуліч — австрійський архітектор, предки якого походили з Білорусі.

Закінчив нижчу гімназію в Чернівцях. Згодом навчався в університеті Львова, де здобув фах будівельного інженера й архітектора. З 1836 р. А. Мікуліч живе в Чернівцях, згодом його було призначено камеральним архітектором. За посадою він відповідав за спорудження державних будівель. Зокрема він упорядкував площу Ринок (нині Центральна), разом із оточуючим інженером А. Маріном керував будівництвом і звів на ній чернівецьку ратушу в стилі пізнього класицизму (1843—1847), розбудовував Чернівці та шляхи Буковини, заклав Народний сад (нині парк культури і відпочинку ім. Т. Шевченка) та ботанічний сад.

Ще в 20-х роках XIX сторіччя було вирішено звести в Чернівцях гарну споруду для магістрату. Спочатку будівництво планувалося зовсім в іншому районі міста, на західній околиці над Прутом. Але інженеру Адольфу Маріну вдалося довести, що

місто розвиватиметься в південному напрямку, і вже 1830 року прийняли рішення про будівництво ратуші в іншому місці. Декретом за номером 7872 від 24 квітня 1841 року магістратом за 8000 флоринів була куплена земельна ділянка № 298 для будівництва ратуші. 12 березня 1842 року австрійський цісар видав указ про спорудження чернівецької ратуші. 19 квітня 1843 року було закладено перший камінь у фундамент майбутнього магістрату. За старою традицією туди вклали кілька золотих монет і пергаментну грамоту з посланням до нащадків. Зводили ратушу в 1843—1847 роках за типовим проектом Андреаса Мікуліча, а місце для будинку було вибрано ідеально. За 4 роки в центрі Чернівців виросла ошатна споруда в стилі пізнього класицизму. У композиційному плані споруда виконана традиційно для міських ратуш. Будинок близький до квадрата і має внутрішній двір. Над усією спорудою височить двоярусна вежа із балконом, мідним шпилем із флагштоком на даху. 50-метрова башта ратуші розташована на досить глибокому фундаменті: 6 метрів. Адже ратуші, “візитки” європейських міст, будували на віки. Ця споруда

Бачила чернівецька ратуша і австрійських урядників, і румунських окупантів, і російських чиновників

виконувала не лише представницьку, а й цілком нагальну функцію — використовувалася як пожежна дзвіниця. Ще одна цікава особливість чернівецької ратуші: на ній розміщено відразу два годинники. Один показує час на ратушній вежі, інший — подарунок міського голови Антона Кохановського (1817—1906) — встановлено на фронтоні будівлі. Цей годинник, циферблат якого світився вночі, мер замовив у Празі і презентував улюбленому місту під час свого повторного обрання на пост бургомістра.

“Остаточне прийняття новобудови відбулося 20 березня 1848 року — без урочистостей та банкетів. Для цього був підготовлений детальний опис усіх трьох поверхів ратуші, який підготував архітектор Франц Радор, а підписали його крайовий комісар Краль, архітектор Мікуліч, муляр Урбанські, члени будівельного комітету Карл Мартель та Йозеф Отт. Цей унікальний документ зберігається у фонді Чернівецького міського магістрату”.

Споруда чернівецької Ратуші завжди використовувалася за своїм прямим призначенням. Тут приймають укази, зустрічають шанованих гостей, а раніше тут виносили вирок злочинцям. Нині над вежею майорить український синьо-жовтий прапор, а фасад прикрашає герб міста. 12 листопада 2004 року народилася нова традиція: рівно о 12-й годині пополудні на балкончик під годинником на ратушній вежі виходить трубач у народному строї — і лине містом мелодія С. Сабадаша “Там, на тому боці, там живе Марічка...”, і послухати її збирається чималий натовп чернівчан і гостей міста.

Сьогодні неможливо уявити Чернівці без цієї споруди архітектора Андреаса Мікуліча фон Радецькі, яку ось уже понад 160 років вважають серцем міста.

Сурмач на всі чотири сторони світу сповіщає, що “Там, на тому боці, там живе Марічка...”

Мереживо сходів міської ратуші

“Книжку про власну історію хоче мати кожне село.
Але не кожному вдається знайти, а тим паче
виховати справжнього краєзнавця”.

Євген БУКЕТ,
Фото Вікторії БУКЕТ

ТВОРЧИЙ ДЕБЮТ ПРОСВІТЯНКИ

У житті кожної людини особливе місце посідає мала батьківщина. Місто, село, в якому народився, виріс, з яким пов'язані найперші відчуття, найяскравіші спогади, найпотаємніші мрії. Сюди, до батьківської хати, мимоволі ведуть усі життєві стежинки, тут знаходиш відповіді на всі запитання, тут, і лише тут, по-справжньому можеш відпочити. У кожного таке місце є, але не кожен ставить собі за мету дійти до витоків: дослідити минуле краю, побачити його історичний поступ, відчуття, чим жила і живе рідна місцина. Той, хто не хоче знати своїх витоків, не здатен зрозуміти себе, отже, живе порожньо, в полоні химер та ілюзій.

Дуже часто люди розуміють що істину вже в похилому віці й намагаються передати нащадкам хоча б крихти інформації про минуле міста, села, родини. Але дорогоцінний час втрачено...

Інша річ, коли за збігом певних життєвих обставин бажання дізнатися більше про минулу історію рідного краю виникає ще під час навчання в школі. Така людина з часом може відповісти не лише на свої запитання, а й знайти першопричини багатьох загальновідомих істин. А коли до спраги знань додається ще й талант письма, виникає абсолютно необхідний у кожному без винятку населеному пункті творчий діамант — краєзнавець. Дуже часто ці люди, навіть не маючи фахової історичної освіти, роблять десятки наукових відкриттів, повертають із небуття такі факти, завдяки яким свою малу батьківщину починаєш не просто любити, а пишатися нею.

В останні два десятиліття краєзнавчий рух охопив майже всю Україну. Книжку про власну історію хоче мати кожне село. Але не кожному вдається знайти, а тим паче виховати справжнього краєзнавця. Маленькому поліському селу Теснівці пощастило. Тут, на одній із трьох вулиць, народилася і виросла Олена Тунік — дівчина, до безтями закохана в рідне село, в що справжню, за висловом історика XIX століття Едварда Рудіковського, “поліську Швейцарію” — Коростишівщину.

Результатом кількарічної праці Олени є її перша книжка “Теснівка” в серії “Історія українського села”. Сам факт створення книжки, а надто її обсяг, захоплює. Своєю працею Олена Тунік довела, що кожне село України — унікальне, а його історія гідна скласти окрему книжку. Попри те, що піс-

ля Другої світової війни Теснівка була визнана “неперспективною”, з 1954 року не має власної сільської ради, а населення її з часу I Всеросійського перепису 1897 року скоротилося майже втричі. Перечитавши рукопис, я також переконався, що в кожному, навіть найменшому, селі, можна знайти справжніх героїв, людей, чие життя викликає повагу. Такі люди, як абсолютно справедливо вважає авторка, повинні бути головними героями книжок.

Основна частина “Історії українського села Теснівка” — унікальний документ — щоденник 1944—1947 років мешканця Теснівки Олександра Федоровича Юзефовича. Це уривок із життя підлітка, що змушений був покинути школу, працювати на найтяжчих роботах у колгоспі, виживати в голодні повоєнні роки. Але водночас це історія підлітка, спрагло до знань, який постійно читав книжки, писав вірші й поеми. Щоденник допомагає зануритися в тогочасне життя колгоспників, що було гіршим за кріпацтво, дозволяє побачити день за днем жакіття тоталітарної системи, проте вчить людяності, порядності, віри у справедливість.

Олена Тунік пройшла шлях справжнього пошуковця: працювала в архівах, бібліотеках, спілкувалася зі старожилками, проводила польові розвідки, збирала документи і

11 червня в Будинку культури села Теснівка, що в Коростишівському районі Житомирської області, відбулася подія, про яку мріють ще дуже багато українських сіл. Мешканці й гості Теснівки вітали появу книжки-літопису населеного пункту з серії “Історія українського села” — “Теснівка”. Її автор — наша колега, просвітянка Олена ТУНІК.

фотоматеріали. Потім був процес осмислення, узагальнення і, нарешті, викладення зібраної інформації у загальнодоступній формі. А уявіть-но, що все це проходило паралельно з навчанням у Національному університеті харчових технологій, з роботою в газеті “Слово Просвіти”, з громадською діяльністю у молодіжній організації “Молода Просвіта” Київське обласне товариство, яку Олена очолювала. Вражає? Ось на такі дива здатна людина, коли її надихає любов до рідного краю!

Книжка Олени Тунік — чудовий подарунок не лише для мешканців, уродженців і гостей села, а й для всіх, хто цікавиться історією Коростишівщини. Крім того, окремий інтерес вона матиме в усіх, хто цікавиться історією Другої світової війни і повоєнної відбудови.

Привітати авторку на презентації в Теснівку завітали головний редактор районної “Коростишівської газети” Галина Письмак, завідувач відділу культури Коростишівської міської ради Наталя Нагорна, відповідальний секретар міської ради Антоніна Кропивницька, директор Старосілецької гімназії, в якій навчалася Олена, Володимир Козловець, її вчителі Наталя Жеребчук, Валентина Соботницька, Надія Зубро, Лілія Степурко, меценати Борис Буряченко та Ігор Зубро, депутат Людмила Буряченко, односельці, друзі, родичі. Лунало багато теплих слів. Особливо зворушила присутніх розповідь про минуле Теснівки колишньої вчительки Галини Іванівни Зілінської, чий особистий внесок у підготовку видання навіть відзначений окремою подякою на початку книжки.

Вважаю “Історію українського села Теснівка” вдалим дебютом юної дослідниці. Хочеться побажати авторці не зупинитися на досягнутому, продовжувати працю на краєзнавчій ниві, подальших творчих звершень, нових публікацій у пресі й нових книжок. Переконаний, що, дослідивши історію Коростишівщини, а також навколишніх сіл Більковець, Старосілець, Минійок та інших, Олена теж зможе відкрити нові факти, доповнити зібрані матеріали.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА ТРИВАЄ
Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — ваша газета!

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 63 в “Каталозі”

на 1 місяць
на 3 місяці

4 грн 77 коп.
13 грн 71 коп.

на півроку 25 грн 77 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітянської роботи
Надія КИР'ЯН

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ літератури
Марія КУЧЕРЕНКО
270-55-57

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспонденти
Наталія АНТОНЮК,
Уляна ВОЛКОВСЬКА

Черговий редактор
Марія КУЧЕРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301226
Наклад у червні — 25 500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

